

**Міністерство освіти і науки України
Державний університет інтелектуальних технологій та зв'язку**

Кафедра філософії, психології та педагогіки

**Методичні вказівки щодо організації самостійної та
дистанційної роботи
з дисципліни «Педагогіка та психологія»
для магістрів заочного відділення**

Одеса – 2021

УДК 37.018.43:159 (07)

Рецензент – д.філ.н., проф. Пальчинська М.В.

Шиліна Н.Є. Методичні рекомендації щодо організації самостійної та дистанційної роботи з дисципліни «Педагогіка та психологія» для магістрів заочного відділення. Одеса : ДУІТЗ, 2021. 81 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, навчально-тематичний план, програмний матеріал для самостійного вивчення дисципліни, питання і завдання для самостійного повторення матеріалу та самоперевірки знань з дисципліни, плани семінарських занять, теми рефератів, методичні вказівки до виконання контрольної роботи, теми робіт, список рекомендованої літератури.

Ухвалено на засіданні кафедри філософії, психології та педагогіки і рекомендовано до друку. Протокол №7 від 31.03.2021

© Шиліна Н.Є., 2021

© ДУІТЗ, 2021

ЗМІСТ

1. Пояснювальна записка.....	3
2. Рекомендації щодо науково-дослідницької діяльності студентів.....	7
3. Тематичний план дисципліни «Педагогіка та Психологія».....	11
4. Тематика та плани лекцій.....	14
5. Тематика та плани семінарських занять.....	17
6. Тематика рефератів та докладів.....	20
7. Тести для перевірки знань студентів.....	22
8. Питання до заліку.....	33
9. Список літератури та електронних ресурсів.....	34
10. Додатки.....	38
11. Додаток А. Вивчення особистості учня (студента).....	38
12. Додаток Б. Вивчення класного колективу (академічної групи).....	44
13. Додаток В. Опитувальник, розроблений на основі тесту Т.М. Шамової на вимірювання рівня самоорганізації.....	48
14. Додаток Г. Анкета «Самооцінка здібності до самоосвіти і саморозвитку особистості» (О.П. Сергеєнкова).....	49
15. Додаток Д. Вправи на самопізнання.....	51
16. Додаток Е. Опитувальник «Який Ваш творчий потенціал» (А.А. Деркач).....	54
17. Додаток Є. Визначення типу темпераменту. Методика Айзенка.....	58
18. Додаток Ж. Діагностика професійної компетентності педагога.....	63
19. Додаток З. Тест Томаса — типи поведінки в конфлікті.....	69
20. Додаток І. Тест-опитувальник Вимірювання мотивації досягнення.....	74
21. Додаток К. Ділова гра «Відділ кадрів».....	80

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сучасна освітянська концепція щодо професійної підготовки у галузі освіти висуває високі вимоги до спеціалістів з технічних спеціальностей, зокрема, до їх загальноосвітньої підготовки в плані успішної діяльності в різних сферах життєдіяльності. Глобалізація та універсальна освіта передбачає приведення рівня освіти і освіченості до єдиного стандарту, звідки випливає необхідність обміну досвідом між різними країнами, оволодіння новими навичками комунікації, іноземними мовами, педагогічним досвідом задля передачі знань. Україна плідно працює з європейськими державами та активно втілює в систему освіти європейські стандарти. За цих умов підвищується роль гуманітарних навчальних дисциплін, особливо класичних, як методичних центрів дидактичного ініціювання, створення та поширення нових знань у суспільстві, інтенсивного навчального процесу підготовки майбутніх фахівців, професіоналів відповідного гатунку. До таких навчальних дисциплін можна віднести «Педагогіку та психологію» як науки про психологічні характеристики особистості, формування поведінки та навички комунікації, успішну групову взаємодію, психологічні аспекти освіти, навчання, виховання і, як результат, формування самодостатньої, всебічно розвиненої особистості майбутнього спеціаліста в галузі ІТ-технологій з позицією відповідального, демократичного, позитивно налаштованого громадянина.

Навчальна дисципліна «Педагогіка та психологія» призначена для отримання знань про психіку, закономірності пізнання та розвитку інтелекту, особливості формування та розвитку особистості у процесі освітньої діяльності, вплив соціалізації, виховання та навчання на особистість, соціально-психологічну обумовленість поведінки людини у великих і малих соціальних групах, ефективних стратегіях комунікативної поведінки, особливості педагогічного спілкування та стилі керівництва малими групами. Курс дозволить сформувати навички психологічного аналізу, використання різноманітних форм та методів навчання, навички прогнозування та пояснення поведінки людини в різних ситуаціях.

Складовою навчального процесу є самостійна робота студентів. Вона є суттєвим фактором у формуванні вміння навчатися, активізації засвоєння студентом знань та їх реалізації, основним засобом опанування навчального матеріалу в поза аудиторний час. На сучасному етапі розвитку освіти актуальною стає така форма навчання, як дистанційна.

Мета самостійної та дистанційної роботи студентів – сформувати вміння працювати з онлайн-платформами, чітко розподіляти свій час на виконання навчальних завдань, засвоїти в повному обсязі

навчальну програму дисципліни «Педагогіка та психологія», сформувати самостійність та відповідальність як важливу освітню та професійну якість, сутність якої полягає у систематизації, плануванні та контролі власної діяльності.

Завдання самостійної та дистанційної роботи студентів – засвоєння певних знань, умінь, навичок, закріплення та систематизація здобутих знань, їх застосування при виконанні практичних завдань та творчих робіт, а також виявлення прогалин у системі знань з предмета «Педагогіка та психологія»; формування власної психолого-педагогічної позиції на основі усвідомлення сутнісних характеристик освітнього процесу й осмислення педагогічного досвіду.

Зміст самостійної та дистанційної роботи студента з дисципліни «Педагогіка та психологія» визначається навчальною програмою дисципліни, методичними матеріалами, завданнями викладача.

Самостійна та дистанційна робота студента забезпечується системою навчально-методичних засобів, передбачених для вивчення навчальної дисципліни «Педагогіка та психологія» підручниками, навчальними та методичними посібниками, методичними матеріалами для самостійної роботи студентів, конспектом лекцій, періодичними виданнями тощо.

Самостійна та дистанційна робота студентів з навчальної дисципліни «Педагогіка та психологія» організовується з дотриманням низки вимог:

- надання детальних методичних вказівок щодо виконання роботи;
- забезпечення можливості творчого підходу у виконанні роботи, не обмежуючи освітній процес виконанням стандартних завдань;
- підтримка у процесі виконання самостійної роботи постійного взаємозв'язку між викладачем та студентами.

Студенти, які розпочинають вивчати дисципліну «Педагогіка та психологія», мають інформуватися викладачем щодо організації самостійної роботи, її форм та видів, термінів виконання, форм контролю та звітності, кількості балів за виконання завдань.

Мета навчальної дисципліни

Мета курсу «Педагогіка та психологія» – формування загальнопрофесійної компетентності майбутніх спеціалістів шляхом розвитку теоретичного психолого-педагогічного мислення для наукового осмислення сучасної реальності; формування власної психолого-

педагогічної позиції на основі усвідомлення сутнісних характеристик освітнього процесу й осмислення педагогічного досвіду.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів таких **загальних компетентностей**:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;
- здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями;
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;
- здатність генерувати нові ідеї (креативність);
- здатність працювати в команді;
- здатність приймати обґрунтовані рішення;
- здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

Результати навчання. В результаті успішного засвоєння навчальної дисципліни студенти повинні:

знати: предмет психології і педагогіки, історичні етапи розвитку науки, методи психології та педагогіки, основні сучасні вітчизняні та зарубіжні педагогічні концепції, пізнавальні процеси (відчуття, сприймання, увага, пам'ять, мислення, уява), вольові та емоціональні процеси, пізнавальні особливості особистості (характер, темперамент, мотивація), психологію особистості, основні теорії особистості, психологію спілкування, поняття малої і великої групи, систему освіти в Україні, знання про професійно-педагогічну діяльність, теорії та моделі освіти, форми, методи і прийоми навчання у ВНЗ, особисті вміння і навички викладача, знати поняття колективу, основи міжособистісного спілкування та міжгрупової взаємодії, види конфліктів та стратегії їх подолання.

вміти: системно аналізувати і вибирати освітні концепції; враховувати різні контексти (соціальні, культурні, національні, регіональні), в яких протікають процеси навчання, виховання і соціалізації; використовувати методи психологічної та педагогічної діагностики для вирішення різних професійних завдань; практично використовувати основні педагогічні поняття, сформулювати та обґрунтувати склад, структуру та логіку освітнього процесу, проводити тестування, визначати за допомогою тестів тип темпераменту людини, спрямованість її характеру, провідні мотиви діяльності та поведінки, оцінювати рівень розвитку пізнавальних

процесів людини; вміти застосовувати психодіагностичні методики для виявлення емоційного стану людини, рівня самооцінки та рівня домагань; оволодіти основними прийомами та технікою спілкування, комунікативними вміннями і навичками; вміти виявляти структуру групи за допомогою методу соціометрії; вміти розкрити творчі здібності студентів, застосовувати педагогічні методи для виявлення інформації про стан учня, оволодіти основними прийомами та технікою педагогічного спілкування, комунікативними вміннями і навичками, вміти виявити професійні та особистісні якості педагога-майстра, виявляти педагогічні конфлікти в групах та доречно застосовувати відповідні стратегії виходу з них.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Науково-дослідна діяльність студентів (НДДС) вищих навчальних закладів України є одним із основних факторів підготовки висококваліфікованих кадрів відповідного профілю, одним із найважливіших засобів підвищення якості підготовки і виховання спеціалістів з вищою освітою, здатних творчо застосовувати в практичній діяльності найновіші досягнення науково-технічного прогресу.

Поняття «науково-дослідницька діяльність студентів» включає в себе два взаємопов'язаних елементи:

- 1) навчання студентів елементам дослідницької діяльності, організації та методики наукової творчості;
- 2) наукові дослідження, що здійснюються студенти під керівництвом професорів і викладачів за загальнокафедральною, загальноінститутською чи університетською науковою проблемою.

Для НДДС вищих навчальних закладів характерним є єдність мети і напрямів навчальної, наукової і виховної роботи, тісна взаємодія всіх форм і методів наукової роботи студентів, що реалізуються в навчальному процесі та позанавчальний час. Це забезпечує їхню участь у науковій діяльності протягом усього періоду навчання, тісно пов'язану як із науково-дослідницькою діяльністю, що проводиться підрозділами ВНЗ, так і з громадською діяльністю.

Зміст і структура НДДС забезпечує послідовність її засобів і форм відповідно до логіки і послідовності навчального процесу, що зумовлює спадкоємність її методів і форм від курсу до курсу, від кафедри до кафедри, від однієї дисципліни до іншої, від одних видів занять до інших, поступове зростання обсягу і складності набутих студентами знань, умінь, навичок у процесі виконання ними наукової роботи. Реалізована в комплексі науково-дослідницька діяльність студентів забезпечує вирішення таких основних завдань:

- 1) формування наукового світогляду, оволодіння методологією і методами наукового дослідження;
- 2) надання допомоги студентам у прискореному оволодінні спеціальністю, досягненні високого професіоналізму;
- 3) розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей студентів у вирішенні практичних завдань;
- 4) прищеплення студентам навичок самостійної науково-дослідної діяльності;
- 5) розвиток ініціативи, здатності застосувати теоретичні

знання у своїй практичній роботі, залучення найздібніших студентів до вирішення наукових проблем, що мають суттєве значення для науки і практики.

Науково-дослідна діяльність студентів – це системний процес, який має свою структуру, зміст і форми. Найпоширенішими формами науково-дослідницької діяльності студентів є підготовка рефератів та доповідей.

Вимоги до підготовки реферату, доповіді.

Реферат (лат. *referre* - доповідати, повідомляти) – короткий виклад змісту одного або декількох документів з певної теми.

Обсяг реферату визначається специфікою теми і змістом документів, кількістю відомостей, їх науковою цінністю або практичним значенням. Його обсяг коливається від 500 до 2500 знаків, тобто 20-24 сторінок.

Є багато видів рефератів. Студенти найчастіше мають справу з інформативними і розширеними, або зведеними, рефератами.

Інформативний реферат найповніше розкриває зміст документа, містить основні фактичні та теоретичні відомості. В такому рефераті мають бути зазначені: предмет дослідження і мета роботи; надані основні результати; викладені дані про метод і умови дослідження; відображені пропозиції автора щодо застосування результатів; надані основні характеристики нових технологічних процесів, технічних виробів, нова інформація про відомі явища, предмети та ін. Інформаційний реферат розміщують у первинних документах (книги, журнали, збірники наукових праць, звіти про науково-дослідну роботу та ін.) та у вторинних документах (реферативні журнали і збірники, інформаційні карти та ін.).

Розширений, або зведений (багатоджерельний, оглядовий), реферат містить відомості про певну кількість опублікованих і неопублікованих документів з однієї теми, викладених у вигляді зв'язного тексту.

Зразок структури реферату:

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. Історія та теорія питання.

РОЗДІЛ 2. Вирішення проблеми в сучасних умовах.

ВИСНОВКИ

ЛІТЕРАТУРА

Реферат починається з викладу сутності проблеми. У вступі обґрунтовуються актуальність теми, її особливості, значущість з огляду на соціальні потреби суспільства та розвиток конкретної галузі науки.

У розділі 1 надаються основні теоретичні, експериментальні дослідження з теми, зазначається, хто з учених минулого вивчав дану

проблему, які ідеї висловлював. Визначаються сутність (основний зміст) проблеми, основні фактори та обставини, які зумовлюють розвиток явища або процесу, який вивчається. Надається перелік основних змістових аспектів проблеми, які розглядалися вченими. Визначаються недостатньо досліджені питання, з'ясовуються причини їх слабого розроблення.

У розділі 2 дається поглиблений аналіз сучасного стану процесу або явища, тлумачення основних поглядів і позицій щодо проблеми. Особлива увага приділяється виявленню нових ідей та гіпотез, експериментальним даним, новим методикам, оригінальним підходам до вивчення проблеми. У цьому розділі надається аналіз практики. Висловлюються власні думки щодо перспектив розвитку проблеми.

У висновках надаються узагальнені умовиводи, ідеї, думки, оцінки, пропозиції науковця.

До списку літератури включають публікації переважно останніх 5–10 років. Особливу цінність мають роботи останнього року.

У додатках надаються формули, таблиці, схеми, якщо вони суттєво полегшують розуміння роботи.

Вибір теми реферату слід узгоджувати з кафедрою і науковим керівником. Тема має допомогти дипломнику та аспіранту у визначенні методології свого дослідження.

Обсяг розширеного реферату – 20-24 сторінки. Виклад матеріалу в рефераті має бути коротким і стислим. Слід використовувати синтаксичні конструкції, властиві мові наукових і технічних документів, уникати складних граматичних зворотів. У рефераті слід використовувати стандартизовану термінологію, уникати незвичних термінів і символів або пояснювати їх при першому згадуванні в тексті. Терміни, окремі слова і словосполучення можна замінювати аббревіатурами і прийнятими текстовими скороченнями, значення яких зрозуміле з контексту.

Доповідь (повідомлення) є найбільш поширеною формою усного оприлюднення наукових розробок та результатів.

Доповідь – документ, в якому викладаються певні питання, даються висновки, пропозиції. Вона призначена для усного (публічного) прочитання та обговорення.

Розрізняють такі види доповідей:

- 1) звітні (узагальнення стану справ, ходу роботи за певний час);
- 2) поточні (інформація про хід роботи);
- 3) на наукові теми.

Наукова доповідь – це публічно виголошене повідомлення, розгорнутий виклад певної наукової проблеми (теми, питання).

Структура тексту доповіді:

1. Вступ. Зазначають підстави, причини, проблемну ситуацію, що зумовили необхідність написання доповіді.

2. Основна частина, де аналізується нинішній стан проблеми, наводяться аргументи, обґрунтовується основна ідея автора.

3. Підсумкова частина містить висновки, рекомендації, пропозиції.

Змістові модулі дисципліни «Педагогіка та психологія»

Змістовий модуль 1. Психолого-педагогічна підготовка студентів до професійної діяльності.

Змістовий модуль 2. Формування психолого-педагогічної компетентності студентів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ «ПЕДАГОГІКА ТА ПСИХОЛОГІЯ»

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 години (3 кредити ЄКТС).

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Усьо-го	у тому числі					Усьо-го	у тому числі				
		л	п	ла б.	ін д.	с. р.		л	п	ла б.	ін д.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Психолого-педагогічна підготовка студентів до професійної діяльності (44 год.)												
Тема 1. Мета та завдання психолого-педагогічної підготовки		2	2			6						
Тема 2. Особистість як центральний предмет педагогіки та психології. Поняття «Я-Концепції» та шляхи її формування		2	2			6						
Тема 3. Психологія діяльності й пізнавальних процесів. Відчуття,		2	2			7						

сприйняття, увага												
Тема 4. Пізнавальна сфера особистості: пам'ять, мислення та увага		2	2		2	7						
Разом за змістовим модулем 1	44	8	8		2	2 6						
Змістовий модуль 2. Формування психолого-педагогічної компетентності студентів (52 год.).												
Тема 5. Темперамент та характер як властивості особистості, які визначають її поведінку та діяльність		2	2			7						
Тема 6. Дидактика як наука. Методи та форми навчання у вищій школі		2	2			7						
Тема 7. Спілкування та міжособистісні стосунки		2	2			7						
Тема 8. Розвиток та соціалізація особистості.		2	2		2	7						

Проблема професійної мотивації та соціальної зрілості особистості												
Разом за змістовим модулем 2	46	8	8		2	28						
Усього годин	90	16	16		4	54						

ТЕМАТИКА ТА ПЛАНИ ЛЕКЦІЙ

Змістовий модуль 1. Психолого-педагогічна підготовка студентів до професійної діяльності.

Лекція 1. Мета та завдання психолого-педагогічної підготовки.

ПЛАН

1. Предмет, основні категорії, завдання психології як науки. Зв'язок психології з іншими галузями психологічних знань.
2. Предмет, задачі, основні категорії педагогіки. Вища школа як педагогічна система.
3. Методи та принципи психолого-педагогічних досліджень.
4. Полікультурне виховання, основні виховні системи: зарубіжний та вітчизняний досвід.

Література та додаткові джерела: 1, 2, 3, 4, 9, 10, 12, 34, 36.

Лекція 2. Особистість як центральний предмет педагогіки та психології. Поняття «Я-Концепції» та шляхи її формування.

ПЛАН

1. Поняття особистості, теорії особистості.
2. Психологічні характеристики особистості та її структура.
3. Здібності, задатки й індивідуальні відмінності людей.
4. Обдарованість, геніальність, талант.

Література та додаткові джерела: 1, 2, 3, 4, 9, 10, 12, 34, 36, 37, 55, 60.

Лекція 3. Психологія діяльності й пізнавальних процесів. відчуття, сприйняття, увага.

ПЛАН

1. Поняття й будова людської діяльності, види й розвиток людської діяльності. Діяльність і психічні процеси.
2. Поняття про відчуття.
3. Сприйняття, його види й властивості.
4. Увага. Види уваги.

Література та додаткові джерела: 9, 11, 12, 30, 31, 56, 58.

Лекція 4. Пізнавальна сфера особистості: пам'ять, мислення та уява.

ПЛАН

1. Загальне уявлення про пам'ять, види пам'яті та їхні особливості.
2. Закони пам'яті.
3. Природа й види мислення, особливості творчого мислення.
4. Уява й творчість.

Література та додаткові джерела: 9, 11, 12, 30, 31, 56, 58.

Змістовий модуль 2. Формування психолого-педагогічної компетентності студентів

Лекція 5. Темперамент та характер як властивості особистості, які визначають її поведінку та діяльність.

ПЛАН

1. Поняття темпераменту, взаємозв'язок темпераменту з особистістю.
2. Темперамент і діяльність.
3. Поняття характеру, його структура.
4. Типології характеру.

Література та додаткові джерела: 9, 11, 12, 23, 26, 27, 30, 55, 56, 61, 63.

Лекція 6. Дидактика як наука. Методи та форми навчання у вищій школі.

ПЛАН

1. Характеристика процесу навчання: закономірності та види навчання, види навчання, освітні технології, типи організації соціальних відношень в процесі навчання.
2. Форми організації навчання в школі і ВНЗ.
3. Дидактичні теорії та концепції.

Література та додаткові джерела: 6, 7, 10, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 22, 25, 42, 60, 66, 67.

Лекція 7. Спілкування та міжособистісні стосунки.

ПЛАН

1. Поняття і види спілкування.
2. Техніка та прийоми спілкування.
3. Поняття малої групи і колективу.
4. Самопочуття особистості в групі.

Література та додаткові джерела: 9, 18, 21, 28, 57, 60, 61, 62, 65.

Лекція 8. Розвиток та соціалізація особистості. Проблема професійної мотивації та соціальної зрілості особистості.

ПЛАН

1. Освітні системи та розвиток особистості.
2. Соціальна зрілість особистості.
3. Мотивація учіння, поведінки та вибору професії.
4. Розвиток та соціалізація особистості в сім'ї.

Література та додаткові джерела: 10, 14, 24, 42, 60, 64.

ТЕМАТИКА ТА ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Психіки людини та її структура. Основні прояви психіки.

ПЛАН

1. Поняття психіки людини. Еволюція психічного відображення.
2. Структура психіки.
3. Основні методи дослідження в психології та педагогіці.

Педагогічний експеримент.

4. Поняття виховання та його основні напрямки.
5. Методи та прийоми виховання.

Матеріал до семінару: літературне джерело 64, Додаток А, Додаток Б.

Тема 2. Особистість людини та її формування.

ПЛАН

1. Характеристика основних психологічних та педагогічних понять в становленні особистості (індивід, індивідуальність, особистість, темперамент, характер, виховання, зміст виховання, засоби, методи, функції і рушійні сили виховання, розвиток, саморозвиток).

2. Періодизація розвитку особистості (сензитивні періоди).

3. Основні життєві кризи людини.

4. Психолого-педагогічні умови розвитку й саморозвитку особистості.

Матеріал до семінару: Додаток В, Додаток Г, Додаток Д (Д1, Д2).

Тема 3. Діяльність та її види.

ПЛАН

1. Поняття діяльності та її види.

2. Характеристика навчальної діяльності.

3. Адаптація студентів до навчання у ВНЗ.

4. Праця як провідна діяльність майбутнього спеціаліста.

5. Відчуття, сприйняття, увага як психічні процеси.

Матеріал до семінару: Додаток Д (Д3, Д4).

Тема 4. Пізнавальна сфера особистості.

ПЛАН

1. Поняття про пам'ять, види та закони пам'яті.
2. Порушення пам'яті. Роль пам'яті у навчанні.
3. Мислення та його види. Мислення та інтелект.
4. Проблема креативного мислення. Інженерне мислення.
5. Уява і творчість. Розвиток креативності.

Матеріал до семінару: Додаток Е.

Тема 5. Психічні властивості людини.

ПЛАН

1. Темперамент, теорії темпераменту.
2. Зв'язок темпераменту з індивідуальною діяльністю.
3. Характер та поведінка.
4. Методи педагогічного впливу на людину.

Матеріал до семінару: літературне джерело 61, Додаток Є.

Тема 6. Дидактичний процес як основа навчання.

ПЛАН

1. Поняття та принципи дидактики.
2. Форми навчання у ВНЗ.
3. Інновації у педагогічному процесі.
4. Інформаційні технології навчання.
5. Види та стилі навчання.

Матеріал до семінару: літературне джерело 63, Додаток Д (Д5, Д6), Додаток Ж.

Тема 7. Педагогічне спілкування.

ПЛАН

1. Поняття та види спілкування.
2. Моделі та стилі педагогічного спілкування.
3. Психологічний клімат групи.
4. Педагогічний конфлікт та шляхи вирішення педагогічних конфліктів.
5. Пізнання педагогом учнів.

Матеріал до семінару: літературне джерело 65, Додаток Д (Д7, Д8, Д9), Додаток З.

Тема 8. Мотиваційна сфера особистості.

ПЛАН

1. Мотив і мотивація, види мотивів.
2. Мотивація успіху та запобігання невдач.
3. Мотивація професійного вибору.
4. Соціалізація та індивідуалізація особистості.

Матеріал до семінару: Додаток І, Додаток К.

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ ТА ДОКЛАДІВ

1. Психологія майбутнього.
2. Психологічні проблеми навчання і виховання.
3. Методи дослідження в психології.
4. Витоки походження педагогіки та етапи її розвитку.
5. Поведінка як предмет психології. Біхевіоризм і необіхевіоризм.
6. Загальне уявлення про інстинкт. Дослідження інстинктивного поведінки тварин. Порівняльний аналіз психіки людини і тварин.
7. Свідомість як вища форма прояву психіки. Свідомість і самосвідомість.
8. Основні школи та напрямки сучасної психології.
9. Людина як суб'єкт пізнання, спілкування і діяльності.
10. Особистість студента та її структура. Психолого-педагогічні особливості студентського віку.
11. Адаптація студентів до умов навчання у вузі. Студентська група, педагогічні засади її формування.
12. Методи педагогічного і психологічного впливу на особистість.
13. Емоційна сфера особистості: емоції і почуття.
14. Вольова сфера особистості та її прояви.
15. Психологія інженерного мислення. Інженерна психологія.
16. Психологія творчого мислення.
17. Проблема лідерства в психології.
18. Психологія натовпу.
19. Педагогічне спілкування. Індивідуальний стиль педагогічного спілкування.
20. Невербальне спілкування.
21. Конфліктні педагогічні ситуації. Їх причини. Види конфліктів.
22. Сім'я як соціокультурний інститут суспільства: соціальні функції і завдання сім'ї.
23. Сімейні конфлікти: причини та шляхи вирішення.
24. Педагогічна оцінка як засіб стимуляції учнів.
25. Види акцентуацій характерів у підлітків. Особливості педагогічної індивідуальної роботи з такими дітьми.
26. Поняття колективу. Особливості студентського колективу.
27. Педагогічне проектування і педагогічні технології.
28. Педагогічна творчість.
29. Професійно-педагогічні та особистісні якості викладача вищої школи.
30. Поняття освітньої технології. Основна спрямованість нових педагогічних технологій.
31. Гендерна психологія. Психологія чоловіків та жінок.

32. Синтонічна модель спілкування (НЛП).
33. Психологія сновидінь.
34. Психологічні механізми впливу на людську психіку. Гіпноз. Сугестопедична теорія навчання.
35. Девіантна поведінки: причини і способи корекції.
36. Трансперсональна психологія як досвід дослідження надособистісних станів.
37. Соціоніка як наука про інформаційну взаємодію між людьми.
38. Спілкування та його роль в психологічному онтогенетичному розвитку людини.
39. Розвивальне навчання і його характерні ознаки. Типологія програмованого навчання.
40. Модульно-рейтингова технологія навчання.
41. Дистанційне навчання – якісна зміна в системі освітніх технологій.
42. Поняття педагогічної творчості. Види педагогічної творчості.
43. Інформаційне навчання. Акмеологічний підхід.
44. Інтернет-технології в навчальному процесі.
45. Навчальна гра як засіб активізації пізнавальної діяльності студентів. Ділові ігри. Методи імітаційного моделювання.
46. Педагогіка Марії Монтесорі.
47. Вальдорфська педагогіка.
48. Група та її позитивна роль у розвитку людини як особистості.
49. Екстраверти та інтроверти: основні характерні відмінності.
50. Деперсоналізація. 24 особистості Біллі Міллігана.
51. Проблема штучного інтелекту в аспекті психології.
52. Сучасна сім'я – традиція чи пережиток: вибір молоді. Психологія сім'ї.
53. Проблема токсичних взаємин в психології.
54. Косплей і рольові ігри – звичайна розвага або відхід від реальності?
55. Аб'юз – актуальна проблема XXI століття.
56. Харасмент – проблема психологічного утиску.
57. Ризики віртуального простору. Віртуальна аддикція (ігроманія, селфізалежність, «групи смерті» тощо).
58. Смерть і страх смерті. Психологія переживань.
59. ЛГБТ, фемінізм, бодіпозитивізм та інші радикальні течії - ознака соціальної кризи або вікно в майбутнє?
60. Психологія людини майбутнього.

ТЕСТИ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

1. Що таке психологія:

а) Психологія – наука, яка вивчає явища, закономірності й механізми психіки;

б) Психологія – наука про психічні властивості й стани особистості;

в) Психологія – наука, що вивчає природу людини, методи її навчання та виховання.

2. Що є предметом вивчення психології?:

а) сутність людського осмислення реальності, механізми пізнання й взаємодії з навколишнім світом;

б) психічні процеси (пізнавальні, емоційний і вольові), психічні властивості (потреби, інтереси, здібності, темперамент, характер) і стану особистості;

в) психіка й закономірності її прояву та розвитку, факти й механізми психіки як образа дійсності, на основі й за допомогою якого здійснюється керування поведінкою і діяльністю, що завжди мають у людини особистісний характер.

3. Педагогіка – це:

а) особлива сфера суспільної діяльності з виховання людини, складовими частинами якої є освіта та навчання;

б) наука про виховання людини;

в) цілеспрямований та організований процес формування особистості.

4. Основні педагогічні категорії:

а) загальна педагогіка, історія педагогіки, методики вивчення окремих дисциплін;

б) народна педагогіка, духовна педагогіка, світська педагогіка;

в) навчання, виховання, освіта, розвиток.

5. Що визначило розвиток педагогіки як науки?:

а) біологічний закон збереження роду;

б) турбота батьків про щастя дітей;

в) об'єктивна необхідність у спеціальній підготовці людини до життя і праці.

6. Що ми відносимо до пізнавальних психічних процесів?

а) Потреби, інтереси, здібності, темперамент, характер;

б) відчуття, сприйняття, пам'ять, увага, уява, мислення, мова;

в) окремі форми й види психічної діяльності (відчуття окремих властивостей предметів, сприйняття предметів в усій сукупності їхніх властивостей).

7. Як називаються галузі психологічних наук, що мають загальне значення для розуміння та пояснення психології й поведінки людей незалежно від того, хто вони і якою конкретно діяльністю займаються:

- а) загальні;
- б) фундаментальні;
- в) прикладні;
- г) базові.

8. У середині XIX ст. з'являється теорія еволюції, що анатомічно зблизила людину й тварин, показавши спільність їхньої тілесної будови. Хто автор цієї теорії?

- а) Р. Кеттел;
- б) В. Вундт;
- в) Ч. Дарвін;
- г) Е. Фром;
- д) Ж. Піаже.

9. Назвіть основні напрями зарубіжної психологічної думки.

II. З другої половини XIX ст. у психологію входить науковий лабораторний експеримент. Хто ж був творцем першої у світі лабораторії експериментальної психології:

- а) Р. Кеттел;
- б) В. Вундт;
- в) Ч. Дарвін;
- г) Е. Фром;
- д) Ж. Піаже.

10. На початку XX ст. кількість тестів, використовуваних у психології, стало стрімко зростати. Хто першим запропонував серію тестів, спрямованих на вивчення особистості?

- а) Р. Кеттел;
- б) В. Вундт;
- в) Ч. Дарвін;
- г) Е. Фром;
- д) Ж. Піаже.

11. Предметом педагогіки є:

- а) підготовка підростаючого покоління до життя;
- б) розробка правил, рекомендацій щодо реалізації виховання;
- в) процес цілеспрямованого розвитку і формування людської особистості в умовах її навчання, виховання й освіти.

12. Завдання педагогіки:

- а) передати людині знання, вміння, навички;
- б) вивчити проблеми виховання та навчання людей;

в) визначити мету та завдання виховання; дослідження методів і форм організації навчально-виховного процесу; вироблення нових педагогічних технологій виховання.

13. Назвіть розділи загальної педагогіки:

- а) дошкільна педагогіка та педагогіка загальноосвітньої школи;
- б) дошкільна педагогіка, педагогіка загальноосвітньої школи та педагогіка вищої школи;
- в) загальні основи педагогіки, теорія навчання, теорія виховання, школознавство.

14. Розкрийте поняття «діяльність»:

- а) діяльність – це розмаїтість і швидкість рухів, можливість переміщатися в просторі на різні відстані;
- б) діяльність – це специфічний вид активності людини, спрямований на досягнення свідомо поставлених цілей;
- в) діяльність – це різноманітна людська активність.

15. Назвіть основні види людської діяльності:

- а) трудова, творча, навчальна, ігрова;
- б) ігрова, навчальна, професійна, інтелектуальна;
- в) рухова, інтелектуальна, фізіологічна.

16. Яким терміном визначається відображення в корі головного мозку окремих властивостей предметів й явищ навколишнього світу, що впливають у цей момент на мозок людини?

- а) Сприйняття;
- б) пам'ять;
- в) відчуття.

17. Огляд сучасних теорій особистості.

II. Що таке сприйняття?

- а) Сприйняття – це відображення властивостей предмета;
- б) сприйняттям називають відбиття в корі головного мозку предметів й явищ, що діють на аналізатори людини;
- в) сприйняттям називають відбиття минулого досвіду людини .

18. Увага – це...:

- а) процес свідомого або несвідомого (напівсвідомого) відбору однієї інформації, що надходить через органи почуттів, й ігнорування іншої;
 - б) процес засвоєння інформації за допомогою органів сприйняття;
 - в) процес концентрації на предметі сприйняття.
19. Дайте визначення пам'яті як пізнавального процесу:

а) пам'ять – це здатність до одержання, зберігання й відтворення життєвого досвіду;

б) пам'ять – це придбання знань, формування вмінь і навичок;

в) пам'ять – це певний слід від вражень, які людина одержує про навколишній світ.

20. Назвіть види пам'яті за часом зберігання інформації:

а) довільна, позадовільна;

б) миттєва, короткочасна, оперативна, довготривала й генетична пам'ять;

в) зорова, слухова, нюхова, дотикова.

21. Назвіть види пам'яті за переважанням у процесах запам'ятовування, збереження й відтворення матеріалу аналізатором:

а) довільна, позадовільна;

б) миттєва, короткочасна, оперативна, довготривала й генетична пам'ять;

в) зорова, слухова, нюхова, дотикова.

22. Дайте визначення амнезії. Це –

а) порушення пам'яті;

б) короткочасні або тривалі втрати різних видів пам'яті;

в) погіршення процесу запам'ятовування.

23. Дайте визначення мислення.

а) Мислення – вища форма відображення мозком навколишнього світу, найбільш складний психічний процес;

б) мисленням називають відображення в корі головного мозку предметів і явищ, що діють на аналізатори людини;

в) мислення – це складна аналітико-синтетична діяльність кори великих півкуль головного мозку.

24. Назвіть основні види мислення за генезисом розвитку:

а) дискурсивне (аналітичне) й інтуїтивне;

б) теоретичне (понятійне) і практичне (наочно-образне);

в) словесно-логічне (понятійне) й абстрактно-логічне (образне).

25. За ступенем розгорнутості розрізняють мислення:

а) дискурсивне (аналітичне) й інтуїтивне;

б) теоретичне (понятійне) і практичне (наочно-образне);

в) словесно-логічне (понятійне) й абстрактно-логічне (образне).

26. Як називається уявне розчленовування предмета або явища на утворюючі його частини, виділення окремих ознак і властивостей?

а) Синтез;

б) конкретизація;

в) аналіз.

27. Уява має чотири основні види. Назвіть їх.

- а) Активна, пасивна, продуктивна і репродуктивна;
- б) активна, пасивна, образна і предметна;
- в) образна, предметна, аналітична і синтетична.

28. Як називають фантастичні бачення, які не мають майже ніякого зв'язку з оточуючою людиною дійсністю?

- а) Фантазіями;
- б) галюцинаціями;
- в) сновидіннями;
- г) мріями.

29. Яким поняттям ми визначаємо людину в сукупності її соціальних, придбаних якостей?

- а) Особистість;
- б) індивід;
- в) індивідуальність.

30. Яке поняття за визначенням містить у собі лише ті індивідні й особистісні властивості людини, таке їхнє поєднання, яке відрізняє дану людину від інших людей?

- а) Особистість;
- б) індивід;
- в) індивідуальність.

31. Дайте визначення поняття «здібності».

а) Здібності – це продуктивна активність людини, що веде до створення матеріальних і духовних цінностей;

б) здібності – властивості людини, які розуміють як сукупність усіляких психічних процесів і станів;

в) здібності являють собою високий рівень розвитку загальних і спеціальних знань, умінь і навичок, що забезпечують успішне виконання людиною різних видів діяльності.

32. Які ви знаєте види задатків?

- а) Вроджені та; буті
- б) природні та соціальні;
- в) суспільні та індивідуальні.

33. Дайте характеристику поняття «темперамент».

а) Темперамент – це індивідуальні особливості людини, що визначають динаміку його психічної діяльності й поведінки;

б) темперамент – це вид психічної діяльності, що визначає характер людини;

в) темперамент – це наявність певних рис характеру в людини.

34. Що таке характер?

а) Характер – це індивідуальні особливості людини, що визначають динаміку її психічної діяльності й поведінки;

б) характер – це сукупність стійких рис особистості, що визначають відношення людини до людей, до виконуваної роботи;

в) характер – це комплекс здібностей людини до певного виду діяльності.

35. Воля – це:

а) свідомо організаторська й саморегуляторська людиною своєї діяльності й поведінки, спрямована на подолання труднощів при досягненні поставлених цілей;

б) регуляторська людиною своїх емоцій і поведінки;

в) оцінка своїх можливостей для досягнення поставленої мети.

36. Психічне відображення у формі безпосереднього переживання життєвого змісту явищ і ситуацій – це:

а) настрої;

б) стрес;

в) емоції;

г) почуття.

37. Навчання – це:

а) цілеспрямована взаємодія вчителя й учнів, у процесі якої засвоюються знання, формуються вміння та навички;

б) передача учням знань, умінь і навичок;

в) передача знань, умінь і навичок від одного покоління до іншого.

38. Виховання – це:

а) спеціально організований педагогічний процес, у ході якого здійснюється цілеспрямований вплив на особистість із метою формування певних якостей;

б) передача знань про норми та правила поведінки людей;

в) передача підростаючому поколінню культурно-історичного досвіду народу.

39. Освіта – це:

а) процес засвоєння знань, умінь, навичок;

б) формування моральних якостей особистості;

в) процес і результат оволодіння системою наукових знань, умінь і навичок, формування на їх основі світогляду, моральних якостей особистості, розвитку її творчих сил і здібностей.

40. Розвиток – це:

а) пристосування людини до оточуючого світу;

б) низка внутрішньо пов'язаних, послідовних і прогресивних змін, що відбуваються з організмом людини від народження і до кінця життя і характеризують рух людини від нижчих до вищих рівнів її життєдіяльності;

в) природні задатки людини, які виявляються у процесі життя і сприяють соціалізації людини.

41. Систему педагогічних наук складають:

а) загальні основи педагогіки, теорія навчання, теорія виховання, школознавство;

б) педагогіка, психологія, анатомія, фізіологія, філософія;

в) загальна педагогіка (базова дисципліна), загальнопедагогічні науки (вікова педагогіка, соціальна, спеціальна педагогіка), функціональні педагогічні науки (педагогіка професійно-технічної освіти, вищої школи, галузеві педагогіки та ін.), історія педагогіки, порівняльна педагогіка.

42. Метод педагогічного дослідження – це:

а) шлях, спосіб пізнання педагогічної діяльності;

б) усвідомлене уявлення кінцевого результату певної діяльності;

в) виявлення закономірностей і законів педагогічного дослідження.

43. Що таке метод педагогічного спостереження?

а) Спосіб дослідження педагогічних процесів формування особистості;

б) спеціально організоване сприймання педагогічного процесу в природних умовах;

в) здійснення перетворюючих дій, спрямованих на вирішення дослідницьких завдань.

44. Назвіть методи педагогічних досліджень:

а) бесіда, диспут, дискусія, педагогічна вимога, виховна ситуація;

б) педагогічне спостереження, бесіда, інтерв'ю, експеримент, вивчення продуктів діяльності, тестування;

в) метод моделювання, метод реєстрування, метод ранжування.

45. Об'єктом педагогічного дослідження є:

а) педагогічні явища, факти, з яких складається педагогічний процес;

б) пошук шляхів удосконалення педагогічного процесу;

в) якість знань, умінь і навичок.

46. Що таке спілкування?

а) Двосторонній обмін інформацією між живими істотами;

б) тип контакту між живими істотами;

в) використання мови як пізнавального процесу для передачі інформації;

г) психологічний процес, властивий тільки людським індивідам.

47. Індивід – це:

а) окремий представник людського роду безвідносно до його якостей;

б) кожна жива істота;

в) людина, яка досягла певного рівня фізичного розвитку.

48. Індивідуальність – це:

а) рівень інтелектуальної культури;

б) особливості мислення певної людини;

в) сукупність зовнішніх і внутрішніх особливостей людини, що формують її своєрідність, відмінність від інших людей.

49. Особистістю людина стає тільки тоді, коли:

а) досягає вісімнадцятирічного віку;

б) самостійно та свідомо керує своєю поведінкою;

в) оволодіває певною професією.

50. Від народження дитина отримує:

а) потреби, інтереси, навички;

б) задатки для розвитку певних здібностей;

в) нічого не отримує.

51. Задатки – це:

а) готові психічні властивості, які незалежно від зовнішніх факторів проявляються на певному етапі життя;

б) знання, уміння, навички;

в) отримані від народження природні потенції розвитку певних здібностей.

52. Індивідуальні властивості особистості формуються під впливом:

а) тільки спадковості;

б) оточуючого середовища та виховання;

в) природних задатків, суспільних обставин і діяльності самої дитини.

53. Рушійними силами процесу розвитку особистості є:

а) природні задатки дитини;

б) вимоги дорослих;

в) протиріччя між потребами особистості та можливостями для їх досягнення.

54. Назвіть вікову періодизацію чеського педагога Я.А. Коменського.

а) Дитинство, отроцтво, зрілість;

б) немовлячий вік, переддошкільний, дошкільний, молодший шкільний вік, підлітковий, юнацький;

в) дитинство, отроцтво, юність, зрілість.

55. Переддошкільний вік охоплює:

- а) 3-5 років;
- б) 3-6 років;
- в) 1-3 роки.

56. Дайте визначення поняття «темперамент».

а) Психологічні риси, що відрізняють одну людину від іншої;

б) індивідуальна типологічна характеристика людини, яка виражається в силі, напруженості, швидкості та врівноваженості перебігу її психічних процесів;

в) природні особливості окремої людини.

57. Мета виховання – це:

а) ідеальний образ особистості, що виховується;

б) наперед визначені результати розвитку і формування людської особистості;

в) наперед визначені результати діяльності педагогічного колективу школи.

58. На визначення цілей виховання в суспільстві впливають:

а) бажання людей, можливості навчально-виховних закладів, вимоги батьків до дітей;

б) фізіологічні та психологічні можливості учнів, можливості вчителів і вихователів, уявлення і намагання прогресивно мислячих людей;

в) рівень розвитку продуктивних сил і виробничих відносин, темпи науково-технічного і соціального прогресу, економічні можливості суспільства, рівень розвитку педагогічної теорії.

59. Яку мету виховання висуває сучасна загальноосвітня школа:

а) формувати всебічно і гармонійно розвинуту особистість – громадянина своєї країни;

б) сприяти різнобічному розвитку особистості, розвивати задатки і здібності;

в) виховувати учнів на засадах християнської ідеології.

60. Складові частини виховання – це:

а) розумове, фізичне, трудове, моральне, естетичне виховання;

б) демократизація та гуманізація виховання;

в) розвиток естетичних почуттів, формування гігієнічних навичок.

61. Педагогічний процес – це:

а) процес, який здійснює вчитель у навчально-виховному закладі;

б) процес набуття учнями необхідних знань, умінь, навичок;

в) динамічна взаємодія вихователів і вихованців, спрямована на досягнення поставленої виховної мети.

62. Будова педагогічного процесу:

а) мета – завдання – зміст – діяльність – результат;

б) вчитель батьки суспільство

в) директор школи – вчитель – учень.

Педагогічний процес є системою, тому що:

63. а) він має всі ознаки системи: компоненти, структуру, цілісність, інтегральний результат, зв'язок з іншими системами;

б) він поєднує в собі процеси навчання, виховання і розвитку;

в) його складовими є дії вихователя та вихованців.

64. Цілісність педагогічного процесу полягає:

а) в тому, що процеси, які утворюють педагогічний процес, мають багато спільного між собою;

б) у підкоренні всіх процесів, що його утворюють, головній і єдиній меті – формуванню всебічно і гармонійно розвиненої особистості;

в) у тому, що педагогічний процес має цільовий, змістовий, діяльнісний, результативний компоненти.

65. Які з названих зв'язків є закономірними зв'язками педагогічного процесу?

а) Зв'язок між окремими діями різних педагогів, педагогічного колективу і керівництвом навчально-виховним процесом у цілому;

б) зв'язок між педагогічним процесом, процесом морального виховання учнів і між різними педагогічними ситуаціями;

в) зв'язок педагогічного процесу з суспільними вимогами, зв'язок між завданнями, методами і формами виховання.

66. Що відіграє вирішальну роль в організації педагогічного процесу?

а) Наявність у школі (класі) плану навчально-виховної роботи;

б) діагностика, постановка завдань, побудова прогнозу, реалізації плану, корекція й аналіз результатів;

в) висока кваліфікація педагогів і бажання учнів вчитися.

67. Які з перерахованих утворень є малими групами?

а) Нації;

б) родина;

в) держава;

г) шкільний клас.

68. Під самопочуттям особистості в групі розуміється:

а) той загальний психологічний стан, емоційний і моральний настрій, який домінує у неї в результаті тривалого перебування в даній групі;

- б) психологічний клімат у групі;
- в) стан фізичного здоров'я індивіда в групі.

69. Професійна придатність учителя – це:

а) необхідний комплекс умінь, які набуваються у процесі здобуття вищої освіти;

б) показник рівня засвоєння вчителем спеціальних знань;

в) необхідний комплекс здібностей, фізичних, нервово-психічних і моральних якостей, що потрібні для набуття певних робочих функцій і успішної діяльності у сфері освіти.

70. Донецький учитель В.Ф. Шаталов успішно навчає всіх учнів незалежно від їхніх здібностей. Що відіграє вирішальну роль у досягненні його учнями високих результатів?

а) Хороша спадковість, сприятливе середовище;

б) виховання в сім'ї, особистість учителя, інтерес до навчального предмета;

в) правильно організована пізнавальна діяльність.

71. Від чого, головним чином, залежить розвиток здібностей школяра?

а) Від природних задатків;

б) від кількості прочитаних книг;

в) від спілкування з ровесниками.

72. Навчання ефективно впливає на процес розвитку за умови:

а) орієнтування його на вже розвинені здібності;

б) перебування поза межами можливостей дитини;

в) перебування в зоні найближчого розвитку здібностей дитини.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Предмет психології, її завдання, методи, основні історичні етапи розвитку психологічної науки.
2. Порівняйте психіку людини і тварин. Структура психіки людини. Основні функції психіки.
3. Дайте визначення свідомості та поясніть фактори її виникнення.
4. Співвідносність понять «людина», «індивід», «індивідуальність», «особистість».
5. Взаємозв'язок соціального та біологічного в особистості. Структура особистості.
6. Темперамент, типи, властивості, зв'язок з індивідуальною діяльністю.
7. Характер, фактори формування характеру.
8. Поняття «мотивації» як основи регуляції поведінки. Ієрархія мотивів.
9. Емоційно-вольова сфера особистості. Поняття волі. Емоції та почуття.
10. Характеристика спілкування. Його основні види.
11. Поняття «малої групи». Проблема лідерства та керівництва.
12. Педагогіка як наука. Історія педагогіки.
13. Предметна галузь і основні категорії педагогіки. Методи педагогіки.
14. Сучасні зарубіжні педагогічні концепції.
15. Виховання як процес: предмет виховання, фактори та основні напрями. Засоби, методи та прийоми виховання.
16. Педагогічні ідеї Я. А. Каменського. Дидактика, основні дидактичні принципи.
17. Форми організації навчання в школі і вузі. Методика проведення.
18. Виховання у колективі та через колектив А. С. Макаренка. «Педагогічна поема».
19. Педагогічне спілкування. Індивідуальний стиль педагогічного спілкування.
20. Соціальна зрілість особистості. Розвиток та соціалізація особистості у сім'ї.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ ТА ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ:

Нормативна література:

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Голос України*. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22.
2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 15.11.2017).
3. Деякі питання стипендіального забезпечення : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 р. № 1050. *Офіційний вісник України*. 2017. № 4. С. 530–543.
4. Про Концепцію вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017-2020 роки : Указ Президента України від 21.02.2017 р. № 43/2017. *Урядовий кур'єр*. 2017. 23 лют. (№ 35). С. 10.
5. Законодавство України про освіту. К., 2002.
6. Збірник нормативних актів України щодо організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі. К., 2003.
7. Збірник нормативних актів України щодо організації заочного навчання у вищих навчальних закладах України. К., 2002.
8. Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту). Постанова Кабінету Міністрів України від 20 січня 1998 р. №65. / Болюбаш Я.Я. *Організація навчального процесу у вищих закладах освіти*. К., 1997.

Основна література до курсу «Педагогіка та психологія»:

9. Шиліна Н.Є. Основи психології. Модуль І. Навчально-методичний посібник для студентів усіх спеціальностей. Одеса : ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2007. 130 с.
10. Шиліна Н.Є. Педагогіка. Модуль І. Людина в системі навчально-виховного та освітнього процесу: теорія та практика. Навчально-методичний посібник для студентів усіх спеціальностей. Одеса : ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2011. 209 с.
11. М'ясоїд П.А. Загальна психологія. К. : Вища школа, 2004. 487 с.
12. Психологія/За ред. Ю.А. Трофімова. К. : Вища школа, 2003. 504 с.
13. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. К. : Либідь, 1997. 376 с.

14. Галузяк В.М., Сметанський М.І., Шахов В.І. Педагогіка: Навч. посібник – 4-е вид., випр. і доп. Вінниця: ДП «Держ. картографічна фабрика», 2007. 400 с.
15. Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л. Педагогіка: Підручник. К. : Знання, 2007. 447 с.
16. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. Навч. посібник. 5-е вид, доп. і переробл.. К., 2009. 656 с.
17. Фицула М.М. Педагогіка: Навч. посібник. К. : Академвидав, 2005. 560 с.
18. Щербань П.М. Прикладна педагогіка. К. : Вища школа, 2002. 214 с.
19. Ягупов В.В. Педагогіка: Навч. посібник. К. : Либідь, 2003. 560 с.

Додаткова література:

20. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Наук.-метод, посіб. К. : ІЗМН, 1999. 203 с.
21. Бондар В.І. Дидактика: підруч. для студ. вищ. пед. навч. закл. К. : Либідь, 2005. 264 с.
22. Бондарчук О. І., Туриніна О. Л. Загальна психологія. – К.: Логос, 2004. – 140 с.
23. Варій М.Й. Основи психології і педагогіки: Навч. пос. / М.Й.Варій, В.Л.Ортинський. 2-е вид. К. : Центр учбов. літератури, 2009. 376 с.
24. Вишневський О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Дрогобич : Коло, 2003. 528 с.
25. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. К. : «Академія», 2001. 576 с.
26. Загальна психологія: Навч. посіб. / О. Скрипченко, Л. Долинська, З. Огороднійчук та ін. К. : АПН, 1999. 461 с.
27. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання: навч. посіб. для студ. / С.Г. Карпенчук; ред. Т.М. Коліна, Л.О. Біда. – 2-ге вид., перероб. і допов. К. : Вища шк., 2005. 341 с.
28. Ковальчук Л.О. Основи педагогічної майстерності: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Л. : ЛНУ ім. І. Франка, 2007. 604 с.
29. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навч. посібник / Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – 2-е вид., випр. та доп. Харків : ОВС, 2002. 400 с.

30. Максименко С. Д. Загальна психологія. Вінниця: Нова книга, 2004. 701 с.
31. Максименко С. Д. Розвиток психіки в онтогенезі: У 2 т. К. : Форум, 2002. – Т.1. – 319 с.; Т.2. 335 с.
32. Мартиненко С.М., Хоружа Л.Л. Загальна педагогіка: Навч. посіб. К. : МАУП, 2002. 176 с.
33. Практична педагогіка. 99 схем і таблиць / автори-уклад. Н.П. Наволокова, В.М. Андрєєва. Х. : ВГ «Основа», 2008. 117 с.
34. Староста В.І. Методологічні аспекти психолого–педагогічного дослідження: Навч.-методичний посібник. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2008. 68 с.
35. Чайка В. Педагогіка (тестові завдання). Навч. посібник для студ. вищих пед. закладів освіти. Тернопіль : ТДПУ, 2000. 168 с.
36. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науково- дослідницької діяльності: Підручник. – 5-те вид. К. : Знання, 2006. 307 с.

Сайти:

37. www.mon.gov.ua МОН України.
38. www.library.edu-ua.net/ Державна наук.-пед. бібліотека ім. В.О. Сухомлинського.
39. www.nbuv.gov.ua Національна бібліотека України ім. В.І Вернадського.
40. www.ukped.com педагогічна література.
41. <http://enc-dic.com/pedagogics> педагогічна енциклопедія.
42. www.pedmir.at.ua сайт для педагогів–організаторів.
43. <http://pedagogika.at.ua>
44. <http://paidagogos.com>
45. <http://dic.academic.ru>
46. <http://www.portal-slovo.ru/pedagogy/>
47. <http://ru.wikipedia.org/wiki> Вікіпедія.
48. http://www.foxdesign.ru/aphorism/author/author_m.html
49. www.aforism.su афоризми, народна педагогіка.
50. www.uapravo.net правова бібліотека України.
51. www.rada.gov.ua нормативно правові документи.
52. <http://www.metodportal.net> методпортал з усіх предметів.
53. <http://konserg.ucoz.ua/index/0-54> цитати, висловлювання про вчителів, роль освіти тощо.

54. www.best-pedagog.ru історія педагогіки.

Канали YouTube:

55. Психологія.

<https://www.youtube.com/playlist?list=PLbMKxxDpU-yAFCCyGlANaoXhG1O4ZP5lQ>

56. <https://www.youtube.com/playlist?list=PL8TCt1-rv0q96AkpRkH-vfn2aztBF-4fC> Лекції з психології

57. Педагогіка. Виховання дітей. Освіта.

<https://www.youtube.com/playlist?list=PLho0jPY15RAE3e6EBX3XicMTDNiwiHZjm>

58. Лекції із загальної психології Петухова

B.B.<https://www.youtube.com/playlist?list=PLt3fgqeygGTVk5khY228EBHujarUgyLfv>

59. Лекції з педагогічної психології.

<https://www.youtube.com/playlist?list=PLA326D076A8CA6CBF>

60. Проект «Педагогіка».

LAB»https://www.youtube.com/playlist?list=PLFcIPtidEFwxxtf_pduS4X6lLoIzoDiFc

Навчальні фільми:

61. https://www.youtube.com/watch?v=4o_CloqVPgc

Документальний фільм з психології «Я та інші».

62. <https://www.youtube.com/watch?v=iuvys5Achb4> Невербальна поведінка – документальний фільм.

63. <https://www.youtube.com/watch?v=kAg-6vVyLMw> Психологія маніпулювання. Фільм про методи навіювання та переконання.

64. <https://www.youtube.com/watch?v=SsOKikasLXA> Підсвідомість. Документальний фільм.

65. <https://www.youtube.com/watch?v=0W6WTSdqEi4> Психологія спілкування.

66. <https://www.youtube.com/watch?v=NYiR8Csbfog> Макаренко «Педагогічна поема».

67. <https://www.youtube.com/watch?v=8cran6IDxfQ> Василь Сухомлинський. Документальний фільм.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А. ВИВЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ (СТУДЕНТА)

А1. Орієнтовна програма вивчення особистості учня

1. Демографічні відомості: прізвище, ім'я та по батькові; день, місяць, рік народження; прізвище, ім'я, по батькові матері та батька, їх професія, місце роботи, займана посада, домашня адреса, телефон.

2. Умови розвитку і виховання в сім'ї: склад сім'ї, матеріально-побутові умови, вплив батьків на виховання дитини, їх психолого-педагогічна культура, ставлення до школи.

3. Рівень фізичного розвитку: стан здоров'я, володіння санітарно-гігієнічними навичками, спортивні інтереси, потреби.

4. Моральні якості: загальний рівень морального розвитку; знання морально-етичних норм і правил; рівень сформованості вмінь і навичок у моральній поведінці, співвідношення їх із загальнолюдськими і національними морально-духовними цінностями; соціально- моральний статус у колективі; рівень і особливості спілкування з молодшими дітьми, ровесниками і старшими; рівень сформованості почуттів патріотизму та національної гідності; рівень правової й екологічної культури, здатність до самооцінки; особливості вияву дисциплінованості, відповідальності, совісті, соціальної зрілості й активності, милосердя, гуманізму.

5. Розумовий розвиток: загальний розумовий розвиток, рівень інтелекту, потенціальні розумові можливості, інтереси, схильності; ставлення до навчальної діяльності; сформованість мотивів навчання; рівень володіння методами і прийомами самостійної пізнавальної діяльності; успішність, відповідність її розумовим можливостям.

6. Трудове виховання: ставлення до праці, її різних видів, мотиви трудової діяльності; наявність умінь і навичок в різних видах праці; соціальні інтереси щодо праці; загальна культура різних видів праці (фізичної, розумової); інтереси і схильності до певних видів професійної діяльності, рівень і стійкість професійної орієнтації.

7. Естетична вихованість: сформованість естетичних почуттів та вмінь, інтереси і схильності в різних видах мистецтва; здатність творити прекрасне в повсякденній діяльності.

8. Психічний розвиток: потреби і рівень сформованості уваги, культури мовлення, відчуттів, сприймання, пам'яті, мислення, уваги,

почуттів, волі; особливості характеру; здібності; темперамент.

9. Особливості впливу біологічного і соціального факторів на розвиток особистості учня. Особливі випадки впливу на вихованця, його наслідки.

10. Загальні психолого-педагогічні висновки: позитивні якості особистості з погляду на всебічний гармонійний її розвиток; недоліки і складнощі у соціально-психологічному становленні вихованця, їх причини і засоби подолання; рекомендації щодо індивідуального підходу і виховних заходів впливу.

Систематизація результатів вивчення особистості учнів

Фіксування результатів вивчення учнів можна здійснювати двома способами: 1) у загальному зошиті на кожного учня відводять 2–3 сторінки і періодично фіксують дані про психічний і соціальний розвиток; 2) використовуючи «Особисту картку учня», яка дає змогу дотримуватися вимог програми, спостерігати за динамікою розвитку особистості.

Загальні висновки та рекомендації щодо подальшої роботи класного керівника з даним учнем.

I. Загальні відомості про учня.

1. Біографічні дані. Прізвище та ім'я учня, рік народження, національність.

2. Соціально-побутові умови. Адреса проживання, склад сім'ї, освіта, місце роботи батьків. Допомога сім'ї у навчанні й вихованні дитини. Режим праці та дозвілля учня. Участь учня в домашній праці. Любов до праці.

3. Стан здоров'я. Крім загальної характеристики стану здоров'я учня за даними шкільного лікаря, обов'язково слід виявити сенсорні (пов'язані з органами чуття) дефекти, якщо вони є.

II. Загальний рівень розвитку учня.

1. Психічний розвиток учня. Характеристика його уваги. Особливості сприймання і розуміння навчального матеріалу. Швидкість, точність і міцність запам'ятовування. Характеристика прийомів запам'ятовування. Особливості мислення. Рівень володіння операціями синтезу, порівняння, абстрагування й узагальнення. Особливості уяви. Рівень розвитку мовлення (культура мовлення, багатство активного словника, логічність мовлення). Розвиток вольових якостей (цілеспрямованість, принциповість, самостійність, ініціативність, витримка тощо).

2. Інтелектуальний розвиток, ерудиція учня. Інтерес до питань світогляду, моралі, науки, техніки, мистецтва, спорту. Наявність провідного інтересу. В яких гуртках і спеціальних дитячих установах працює? Особливості читацьких інтересів, їх широта і стійкість. Самостійність, критичність, гнучкість та логічність мислення.

3. Індивідуально-психологічні особливості учня. Його збудливість і енергійність, врівноваженість та емоційна вразливість. Темп роботи і мовлення. Чи легко він переходить від одного виду діяльності до іншого?

Наполегливість, упевненість, охайність учня. Рівень розвитку почуття колективізму, обов'язку, власної гідності.

Скромність, сміливість, рішучість, правдивість, чесність, самокритичність учня. Ставлення до вчителів, товаришів, батьків. Вид діяльності, до якої він має нахил. Справи, які він може виконувати найуспішніше. Професія, яку в майбутньому хоче обрати. Характеристика загальних та спеціальних здібностей учня.

III. Навчальна діяльність учня. Мотиви навчальної діяльності.

Ставлення учня до занять у школі. Наявність пропусків, їх причини. Уважність на уроках. Навчальні предмети, якими найбільше цікавиться. Якість і систематичність виконання домашніх завдань. Які прийоми індивідуального підходу використовувались у роботі з ним? Їх наслідки. Ставлення учня до оцінювання з різних предметів. Участь у предметних гуртках. Які навчальні предмети опановує легко, а які з труднощами? Їх причина. Яких заходів було вжито для підвищення успішності з цих предметів і які їх наслідки.

IV. Громадська активність учня.

Участь у громадському житті класу та школи. Які доручення має і як їх виконує? Дисципліна учня (якщо він припускається порушень, то охарактеризувати їх причину). Становище учня у колективі класу (офіційний чи не офіційний лідер, лідер малої групи, не прийнятий у колектив). Участь у суспільно-корисній праці. Мотиви громадсько-корисної праці.

Інтерес до суспільно-політичних подій в Україні та за кордоном. Почуття національної самосвідомості. Чи були спроби підвищити інтерес учня до громадської роботи? Як вони здійснювались? Їх наслідки.

Загальні висновки та рекомендації щодо подальшої роботи класного керівника з даним учнем.

A2. Орієнтовна програма вивчення особистості студента

I. Загальні відомості

Прізвище, ім'я, по батькові студента. Вік, курс, група. Стан здоров'я. Загальний фізичний розвиток. Де і яку школу закінчив. Склад сім'ї. Умови життя (місцевий чи іногородній, проживає в родині чи гуртожитку (на квартирі) тощо). Вступив до університету одразу після школи чи через певний час; чим займався до вступу в університет.

II. Здатність до навчання:

1. Рівень інтелектуального розвитку. Загальні розумові здібності, спеціальні здібності.
2. Психологічні особливості:
 - особливості уваги (зосередженість, сталість, розсіяність);
 - особливості сприймання та швидкість сприймання;
 - рівень і характер розвитку мимовільного та довільного запам'ятовування, індивідуальні особливості пам'яті;
 - розвиток мислення;
 - розвиток творчої уяви.
3. Характеристика основних духовних та матеріальних потреб студента.
4. Професійна спрямованість особистості.
5. Характеристика сформованості наукового світогляду (його основа, широта, глибина ставлення до сучасної філософії, релігії, оволодіння основними засобами науки тощо).
6. Розвиток мови та культури мовлення.
7. Співвідношення здатності до навчання та успішності (міг би навчатися краще, вчиться в міру можливостей).

III. Особливості нервової системи, характеру і темпераменту:

1. Тип нервової системи студента (астенік, пікнік, атлетик, диспластик тощо). Вияви особливості реактивності організму в процесі навчальної діяльності (на практичних заняттях, заліках, іспитах). Сила нервової системи, її вплив на працездатність студента.
2. Загальні характеристики характеру (слабкий чи сильний, цілісний чи суперечливий тощо), аналіз окремих його рис:
 - інтелектуальних (спостережливість, розсудливість, гнучкість розуму тощо);
 - емоційних (упевненість, життєрадісність, бадьорість тощо);
 - вольових (цілеспрямованість, ініціативність, стриманість,

рішучість, мужність тощо);

– моральних (почуття обов'язку, чесність, правдивість та ін.).

3. Тип і психологічні властивості темпераменту (сензитивність, реактивність, активність, пластичність, темп реакції, емоційна збудливість). Прояви особливостей темпераменту в різних видах діяльності студента (навчальній, громадській, під час дозвілля тощо).

IV. Навчальна діяльність

1. Мотиви навчальної діяльності (отримання знань, професії, диплома тощо).

2. Рівень академічної успішності (із соціально-економічних, фундаментальних, фахових дисциплін). Ставлення до різних предметів.

3. Ставлення студента до своїх навчальних можливостей (недооцінює, оцінює адекватно, переоцінює тощо).

4. Труднощі у навчанні, їх причини.

5. Предмети, вивчення яких дається легко і важко.

6. Старанність і наполегливість у навчанні.

7. Наявність пропусків занять (лекцій, семінарів, практичних занять).

8. Володіння прийомами навчальної роботи.

9. Організація самостійної роботи (планування, виконання запланованого, регулярність і систематичність підготовки до занять).

V. Взаємовідносини з однокурсниками та викладачами

1. Психологічний статус в академгрупі. Усвідомлення свого статусу.

2. Комунікативна спрямованість особистості, ступінь розвитку комунікативної сфери.

3. Характер спілкування з однокурсниками.

4. Як складаються взаємовідносини з викладачами.

VI. Загальні психолого-педагогічні висновки:

Визначення основних психолого-педагогічних особливостей студента, які слід враховувати у навчально-виховному процесі. Рекомендації щодо шляхів подальшої роботи зі студентом з боку викладачів, деканату.

I. Загальні відомості про студента:

1. Де він живе? Склад сім'ї та її матеріальне становище.

2. Культурний рівень батьків. Ставлення старших у сім'ї до релігії.

Стосунки в сім'ї.

3. Характер виховання в сім'ї. Вплив батьків і старших членів сім'ї на навчання студента.

4. Режим студента. Організація дозвілля та участь у побутовій праці.

5. Друзі студента в університеті та поза нього, їх вплив на студента.

6. Стан здоров'я студента (за даними лікаря).

II. Загальний рівень розвитку студента.

1. Загальний розвиток студента, його кругозір. Культура мовлення, начитаність, широта й стійкість інтересів.

2. Ставлення до навчання. Уважність на заняттях. Як готує домашні завдання?

3. Рівень дисциплінованості студента. Чи знає правила для студентів і як їх виконує?

4. Інтереси й нахили. Інтереси в галузі літератури, мистецтва, науки, техніки, спорту.

III. Громадська робота студента:

1. Участь в громадському житті університету (факультету). Зацікавленість життям академічної групи.

2. Виконання громадських доручень. Уміння завершити справу. Уміння залучити до роботи інших студентів. Уміння керувати й виконувати доручення товаришів, органів студентського самоврядування. Наявність організаторських навичок.

3. Місце студента в академічній групі. Ставлення до нього однокурсників. Які громадські доручення виконує та як ставиться до них?

IV. Основні риси особистості студента.

1. Громадянська свідомість. Світогляд студента. Його ідеали й прагнення.

2. Моральні якості студента. Розвиток національної самосвідомості. Інтерес до подій у світі. Готовність допомогти університету тощо.

3. Вольові риси характеру студента. Цілеспрямованість й активність. Самостійність й ініціативність. Організованість, витримка.

4. Особливості темпераменту студента і його психічних процесів

V. Загальні висновки та рекомендації.

ДОДАТОК Б. ВИВЧЕННЯ КЛАСНОГО КОЛЕКТИВУ (АКАДЕМІЧНОЇ ГРУПИ)

Б1. Орієнтовна програма вивчення класного колективу

1. Склад класу: вік учнів; рівень їх розвитку; працездатність та успішність.

2. Рівень розвитку колективу: етап розвитку дитячого колективу; характерні ознаки розвитку; особливості діяльності активу класу, його роль у формуванні та зміцненні колективу; діяльність органів самоврядування; стан взаємин між активом, органами самоврядування та учнями між собою; лідери в колективі; їх вплив на діяльність інших учнів; напрямки і форми зв'язку класного колективу із загальношкільним.

3. Рівень морально-духовного розвитку колективу: рівень сприйняття загальнолюдських цінностей; особливості вияву почуттів; рівень захищеності особистості; сформованість вмінь і навичок у моральній поведінці.

4. Рівень фізичного розвитку колективу: загальний стан здоров'я учнів; ставлення до фізичної культури і спорту; потреби у фізичному розвитку.

5. Рівень трудового виховання: ставлення учнів до праці (громадської діяльності); рівень сформованості соціально-психологічної готовності до праці; сформованість умінь і навичок у сфері трудової діяльності; профорієнтація учнів.

6. Рівень естетичного виховання: сформованість почуття прекрасного; інтереси учнів до певних видів мистецтва; їх потреби щодо естетичного розвитку.

7. Шляхи та засоби подальшого формування класного колективу: створення сприятливих умов для розвитку особистості в колективі; подолання факторів, що заважають цьому.

Класний колектив не є чимось застиглим і незмінним, він постійно розвивається. Тому дослідження змін у ньому має практичне значення для виховної роботи, прогнозування її змісту, добору методів виховного впливу. Відомості про колектив, отримані за допомогою одного методу, потребують перевірки іншими для отримання достовірної та об'єктивної інформації.

Загальні висновки та рекомендації щодо подальшої роботи класного керівника з класом.

1. Склад класу за віком, національністю і статтю.

2. Актив класу. Наявність у нього авторитету серед учнів. Характеристика активістів (ініціативність, самостійність, наполегливість, вимогливість, організаторські здібності). Наявність у класі неофіційного активу, його характеристика і стосунки з офіційним активом.

3. Стан згуртованості та організованості класу. Вміння розподілити роботу й обов'язки. Вміння підпорядковуватись розпорядженням уповноважених осіб. Критика і самокритика в колективі. Стан дисципліни в класі. Випадки порушення дисципліни та їх характерні причини. Взаємини між учнями класу. На чому вони ґрунтуються: на спільній роботі, спільних інтересах, визнанні авторитету, взаємодопомозі тощо? Наявність малих груп, основа їх виникнення і ступінь зацікавленості загальними справами колективу. Характер і спрямованість товаришування і дружба. Взаємини між хлопцями і дівчатами. Наявність кругової поруки в класі.

Рівень морально-духовного розвитку колективу: рівень сприйняття загальнолюдських цінностей; особливості вияву почуттів; рівень захищеності особистості; сформованість вмінь і навичок у моральній поведінці.

4. Ідейно-політична спрямованість колективу класу. Моральні переконання та ідеали учнів. Інтерес до суспільно-політичних подій і соціальних проблем в Україні та за кордоном. Рівень розвитку почуття національної самосвідомості.

5. Успішність класу. Загальний показник успішності класу з навчальних предметів. Ставлення учнів до окремих навчальних предметів і вчителів. Взаємодопомога в навчанні. Дисципліна на уроках. Негативні моменти в навчальній діяльності (списування, шпаргалки, підказування). Невстигаючі учні, причини їх неуспішності.

6. Громадська робота класу. Інтерес класу до загальношкільного життя та участь у ньому. Місце суспільно-корисної праці в житті колективу. Види праці та характер її виконання класом. Вияви свідомої дисципліни праці. Громадські обов'язки учнів.

7. Кругозір учнів. Їх загальний розвиток, інтерес до мистецтва, літератури і спорту. Форми його вияву (колекціонування, читацькі конференції, диспути, обговорення переглянутих кінофільмів, спектаклів тощо). Культура мовлення. Культура поведінки учнів у школі та поза нею. Ставлення до вчителів, батьків і товаришів.

Загальні висновки та рекомендації щодо подальшої роботи класного керівника з класом.

B2. Орієнтовна схема вивчення колективу академічної групи

I. Загальні відомості про академічну групу:

Кількість студентів, із них юнаків та дівчат. Віковий склад. Кількість місцевих та іногородніх. Які зміни відбувалися за час існування групи.

II. Характеристика психологічного клімату групи:

1. Ступінь згуртованості та узгодженості дій студентів під час занять та у позанавчальний час.

2. Чи сформувався в академгрупі колектив? Чи вона складається з окремих мікрогруп?

3. Чи існує конфронтація між окремими угрупованнями в групі та їх лідерами?

4. Чи збігається формальне лідерство у групі з неформальним?

5. Який настрій переважає у групі?

6. Чи хвилюють групу невдачі та успіхи окремих студентів?

7. Чи прислуховуються студенти до думки своїх товаришів по групі?

8. Чи легко студенти групи знаходять спільну мову при вирішенні тих чи інших проблем?

9. Громадська думка в групі, її спрямованість. Як часто вона змінюється і під впливом яких факторів?

10. Критика і самокритика в групі. Як сприймають студенти групи критичні зауваження?

11. Наскільки притаманні студентам академічної групи почуття захищеності особистості, взаємної відповідальності, доброзичливості, дисциплінованості, поваги, такту, чуйності.

12. Наявність традицій у колективі групи.

13. Як вирішуються питання взаємодопомоги?

14. Наявність у групі студентів, що перебувають в ізоляції.

15. Загальна характеристика атмосфери групи (сприятлива, нейтральна, несприятлива).

III. Ціннісні орієнтації групи:

1. Професійна спрямованість студентів групи (на отримання знань, отримання професії, отримання диплома тощо).

2. Характеристика суспільно значущих інтересів студентів групи.

Рівень громадської активності та зрілості студентів.

3. Духовні запити та пріоритетні цінності.

4. Моральні якості особистості, які найбільше цінуються в групі, та якості, що викликають найбільший осуд.

IV. Інтелектуальний розвиток групи:

1. Характеристика академічної успішності в групі (соціально-економічні, фундаментальні, фахові дисципліни), її динаміка.

2. Пропуски студентами занять, їх причини.

3. Домінуючі мотиви навчальної діяльності.

4. Ставлення до списування, підказок, шпаргалок на заняттях та під час сесії.

5. Участь студентів у науково-дослідній роботі (гуртки, олімпіади, конкурси, конференції тощо).

V. Взаємовідносини студентів групи з викладачами:

1. Які предмети найбільше захоплюють студентів. Які викладачі найбільше подобаються. Чому?

2. З яких предметів у студентів найбільше труднощів, чому? Як склалися стосунки з викладачами, які читають ці предмети?

3. Характер взаємовідносин студентів з куратором групи, його авторитет. Конкретна допомога куратора у вирішенні проблем життя групи.

VI. Загальні психолого-педагогічні висновки:

Загальна характеристика рівня розвитку колективу групи. Позитивні аспекти і недоліки в організації життя та діяльності групи. Рекомендації щодо подальшої роботи з колективом групи.

ДОДАТОК В. ОПИТУВАЛЬНИК, РОЗРОБЛЕНИЙ НА ОСНОВІ ТЕСТУ Т.М. ШАМОВОЇ НА ВИМІРЮВАННЯ РІВНЯ САМООРГАНІЗАЦІЇ

Нижче ми дамо запитання двох анкет, завдячуючи яким можна визначити особистісні здібності працівника до професійної самоорганізації та фактори, які заважають або стимулюють цей процес. Необхідно оцінити нижченаведені твердження від одного до п'яти: 5 – якщо надане твердження повністю відповідає дійсності; 4 – скоріше так, чим ні; 3 – і так і ні; 2 – скоріше не відповідає; 1 – не відповідає.

Анкета

1. Я намагаюсь вивчити себе.
2. Я залишаю час для розвитку, як би не був зайнятий в університеті.
3. Перепони, які виникають, стимулюють мою активність.
4. Я шукаю зворотні зв'язки, оскільки це допомагає мені пізнати й оцінити себе.
5. Я рефлексую свою діяльність, виділяючи для цього спеціальний час.
6. Я багато читаю.
7. Я беру участь у дискусіях з питань, які мене цікавлять.
8. Я вірю в свої можливості.
9. Я аналізую свої почуття і досвід.
10. Я намагаюсь бути більш відкритим.
11. Я усвідомлюю той вплив, який роблять на мене оточуючі люди.
12. Я управляю своїм професійним розвитком і завдячуючи цьому отримую позитивні результати.
13. Я отримую задоволення від освоєння нового.
14. Зростаюча відповідальність не лякає мене.

Опрацювання результатів.

Оцінювання вищеназваної здібності відбувається завдяки застосуванню п'ятибальної системи: 5 – якщо наведене твердження повністю відповідає дійсності; 4 – скоріше так, чим ні; 3 – і так і ні; 2 – скоріше не відповідає; 1 – не відповідає. Якщо загальна сума балів відповідала результату 70-55 – це активний розвиток самоорганізації; 54-36 – самоорганізація залежить від умов; 35-17 – самоорганізація відсутня.

**ДОДАТОК Г. АНКЕТА «САМООЦІНКА ЗДІБНОСТІ ДО
САМООСВІТИ І САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ»
(О.П. СЕРГЕЄНKOBA)**

Методика дозволяє здобути точні уявлення про рівень здібностей майбутніх працівників до самоосвіти й саморозвитку.

Інструкція: «Уважно ознайомтеся з питаннями тесту-анкети. Виберіть один із запропонованих варіантів відповіді: «ні», «частково, періодично», «так». Визначте кількість балів за кожну відповідь, відповідно до ціни обраного варіанта: «ні» – 1 бал; «частково, періодично» – 2 бали; «так» – 3 бали.

Додайте набрану вами кількість балів за усі відповіді і співвіднесіть цю суму балів зі шкалою визначення рівнів розвитку здібностей до самоосвіти і саморозвитку».

1. Чи читали ви і чи знаєте щось про принципи, методи, правила самоосвіти, самовиховання, саморозвитку особистості?

2. Чи маєте ви серйозні і глибокі прагнення до самоосвіти, самовиховання, саморозвитку своїх особистісних якостей, здібностей?

3. Чи відмічають ваші друзі, знайомі ваші успіхи в самоосвіті, самовихованні, саморозвитку?

4. Чи відчуваєте ви прагнення глибше пізнати себе, свої творчі здібності?

5. Чи маєте ви свій ідеал і чи спонукає він вас до самоосвіти, самовиховання, саморозвитку?

6. Чи часто ви задумуєтесь про причини своїх промахів, невдач?

7. Чи здатні ви до швидкого самостійного оволодіння новими видами діяльності, наприклад, до самостійного вивчення проблем, пов'язаних з профорієнтацією?

8. Чи здатні ви і далі вирішувати складну задачу, якщо перші дві години не дали очікуваних результатів?

9. Чи ведете ви щоденник, де записуєте свої ідеї, плануєте своє життя (на рік, на найближчий місяць, тиждень, день), і чи аналізуєте, що із запланованого виконати не вийшло і чому?

10. Чи ваші друзі вважають вас людиною, здатною до переборення труднощів?

11. Чи знаєте ви свої сильні і слабкі сторони?

12. Чи хвилює вас майбутнє?

13. Чи прагнете ви до того, щоб вас поважали ваші найближчі друзі, батьки?

14. Чи здатні ви керувати собою, стримувати себе у конфліктних ситуаціях?

15. Чи здатні ви до ризику?

16. Чи прагнете ви виховувати в собі силу волі або інші якості?

17. Чи досягаєте ви того, щоб до вашої думки прислуховувались?

18. Чи вважаєте ви себе цілеспрямованою людиною?

19. Чи вважають (вважали) вас батьки людиною, яка здібна до самоосвіти, саморозвитку?

20. Чи вважають (вважали) вас людиною, яка здібна до самоосвіти, саморозвитку вчителі?

21. Чи вважають (вважали) вас людиною, яка здібна до самоосвіти, саморозвитку друзі?

Опрацювання результатів.

Опрацювання результатів здійснюється за допомогою шкали, яка наводиться нижче.

Рівень розвитку	Сума балів
Дуже низький	21-28
Низький	29-32
Трохи нижче середнього	37-40
Середній	41-44
Трохи вище середнього	45-48
Вище за середній	49-52
Високий	53-56
Дуже високий	57-63

ДОДАТОК Д. ВПРАВИ НА САМОПІЗНАННЯ

Д1. Вправа «Хто я?»

Мета: навчити учасників усвідомлювати важливість прийняття власного «Я».

Інструкція: кожен учасник повинен розповісти про себе інформацію, використовуючи лише 15 слів. Розповідати потрібно тільки ті якості та соціальні ролі, які для нього є основними.

Обговорення: чи вистачило Вам 15 слів, щоб розповісти про себе; наскільки легко Вам було відповідати та чи важко було вибрати найважливіше?

Д2. Вправа «Я пишаюся...»

Мета: навчити учасників виділяти власні досягнення та позитивні якості.

Інструкція: кожному учаснику роздається листок із фразою «Я пишаюся...», де він повинен закінчити її 7 разів. Можна називати особисті, професійні, соціальні досягнення, вчинки та якості.

Обговорення: чи задумувались Ви раніше про власні досягнення; чи пишаєтесь Ви ними і які успіхи ще Вас чекають, на Вашу думку?

Вправи на контактність.

Д3. Вправа «Розмова без слів»

Мета: навчити учасників розуміти інших людей без слів, на вербальному рівні.

Інструкція: кожен учасник виходить на середину та розповідає життєву історію лише за допомогою міміки та жестів. Інші повинні зрозуміти та відгадати про що він розповідає.

Обговорення: чи важко Вам було нести до людей інформацію без слів; чи легко розуміти людину тільки емоціями, жестами?

Д4. Вправа «Шукаю друга»

Мета: сформувати в учасників позитивне налаштування один до одного та уміння бути дружелюбним.

Інструкція: учасники діляться на пари по двоє (випадковим вибором).

Кожен говорить один одному, за що він би міг із ним дружити (особисті якості, талант, професійні вміння).

Д5. Вправа «Подарую»

Мета: розвинути канал емпатії у спілкуванні, вміння об'єктивно оцінювати один одного з професійної точки зору.

Інструкція: учасники діляться на пари по двоє (випадковим вибором).

Кожному учаснику дається листок. На ньому потрібно намалювати те, що б він хотів подарувати своєму напарнику до професійного свята. Це можуть бути матеріальні та нематеріальні цінності (віру в себе, наполегливість, оптимізм; гроші, машину тощо).

Обговорення: чому саме такі подарунки Ви обрали для напарника; чи задоволенні Ви своїми подарунками?

Вправи на самооцінку.

Д6. Вправа «Комплімент»

Мета: розвинути позитивне мислення, стимулювати подальше навчання та професійне зростання.

Інструкція: учасники сідають в коло. Кожен по черзі говорить своєму сусідові: «Я вважаю, що ти будеш висококваліфікованим професіоналом тому, що...». Продовжити фразу необхідно компліментом.

Д7. Вправа «Сходинки до вдосконалення»

Мета: навчити бачити та оцінювати вже досягнуті професійні та особисті цілі та визначати майбутні.

Інструкція: кожен студент отримує аркуш зі «Сходинками до вдосконалення». Сходинка – це крок до досконалості. Потрібно зобразити себе на тій сходинці, де кожен уявляє себе відповідно до своїх набутих знань та умінь. На нижніх сходинах потрібно написати те, що вже досягнуто, а на верхніх – те, чого прагнете досягнути. Учасники команд презентують свої аркуші.

Д8. Вправа для усвідомлення внутрішніх переконань вибору професії «Мікрофон».

Мета: навчити усвідомлювати учасників, чому саме такий професійний вибір вони зробили.

Інструкція: учасникам пропонують уявити, що перед дверима роботи їх зустрічає кореспондент і питає: «Скажіть, будь ласка, чому ви прийшли на роботу?» Учасники гри відповідають і роблять висновки. В результаті цієї вправи студенти діляться своїми мотивами вибору професії працівника із соціального забезпечення.

Д9. Вправа «Життєве гасло»

Мета: допомогти визначити учасникам пріоритетний девіз свого життя, сформувати мотиваційну сферу діяльності працівника із соціального забезпечення.

Інструкція: кожен учасник формує головний девіз свого життя, тим самим описуючи ставлення до світу, до інших людей, до самого себе, до своєї майбутньої професії та особистого життя. Учасники зачитують свої девізи.

Відбувається аналіз та обговорення життєвої та професійної позиції кожного студента.

ДОДАТОК Е. ОПИТУВАЛЬНИК «ЯКИЙ ВАШ ТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ» (А.А. ДЕРКАЧ)

Виберіть один із запропонованих варіантів відповідей і внесіть відповіді в бланк, поставивши знак «+».

1. Чи вважаєте Ви, що навколишній Вас світ можна поліпшити:
 - а) так;
 - б) немає, він і так досить гарний;
 - в) так, але тільки де в чому.
2. Чи можлива Ваша особиста участь у зміні навколишнього світу:
 - а) да, в більшості випадків;
 - б) ні;
 - в) так, в деяких випадках.
3. Чи вважаєте Ви, що деякі з Ваших ідей зробили б значний внесок у ту сферу діяльності, в якій Ви зайняті:
 - а) так;
 - б) так, за сприятливих обставин;
 - в) лише деякою мірою.
4. Чи вважаєте Ви, що в майбутньому зможете зайняти положення, яке дозволить щось принципово змінити:
 - а) так, напевно;
 - б) це мало ймовірно;
 - в) можливо.
5. Коли Ви вирішуєте розпочати ту чи іншу дію, чи впевнені Ви, що зможете здійснити своє починання:
 - а) так;
 - б) часто думаєте, що не зумієте;
 - в) так, часто.
6. Чи відчуваєте Ви бажання зайнятися справою, якого абсолютно не знаєте:
 - а) так, невідоме Вас приваблює;
 - б) невідоме Вас не цікавить;
 - в) все залежить від характеру цієї справи.
7. Якщо Вам доводиться займатися незнайомою справою, відчуваєте Ви бажання досягти в ній досконалості:
 - а) так;
 - б) задовольняєтеся тим, чого встигли досягти;
 - в) так, якщо тільки Вам це подобається.
8. Якщо справа, яку Ви не знаєте, Вам подобається, чи хочете Ви знати про неї все:
 - а) так;

- б) ні, Ви хочете навчитися лише найголовнішого;
- в) ні, Ви хочете тільки задовольнити свою цікавість.

9. Коли Ви зазнаєте невдачі, то:

- а) якийсь час упираєтесь всупереч здоровому глузду;
- б) облишите цей намір, так як розумієте, що він нереальний;

в) продовжуєте робити свою справу, навіть коли стає очевидно, що перешкоди нездоланні.

10. На вашу думку, професію треба вибирати, виходячи зі:

- а) своїх можливостей, подальших перспектив для себе;
- б) стабільності, значущості, потрібності професії, потреби в ній;
- в) переваг, які вона забезпечує.

11. Подорожуючи, могли б Ви легко орієнтуватися на вже одного разу пройдений маршрут:

- а) так;
- б) ні, боїтеся збитися зі шляху;
- в) так, але тільки там, де місцевість Вам сподобалася і запам'яталася.

12. Відразу ж після якоїсь бесіди чи зможете Ви пригадати все, що говорилося:

- а) так, без зусиль;
- б) всього пригадати не можете;
- в) запам'ятовуєте тільки те, що Вас цікавить.

13. Коли Ви чуєте слово незнайомою Вам мовою, то можете повторити його по складах, без помилки, навіть не здогадуючись про його значення:

- а) так, без зусиль;
- б) так, якщо це слово легко запам'ятати;
- в) Ви повторите, але не зовсім правильно.

14. У вільний час Ви віддасте перевагу:

- а) залишатися наодинці з самим собою, подумати;
- б) перебувати в компанії;
- в) Вам байдуже, будете Ви один або в компанії.

15. Ви займаєтесь якоюсь справою. Вирішуєте припинити це заняття лише коли:

- а) справа закінчена і здається Вам відмінно виконаною;
- б) Ви більш-менш задоволені;
- в) Вам ще не все вдалося зробити.

16. Коли Ви один:

- а) любите мріяти про якісь, навіть, можливо, абстрактні речі;
- б) за всяку ціну намагаєтесь знайти собі конкретне заняття;

в) іноді любите помріяти, але про речі, які пов'язані з Вашою роботою.

17. Коли якась ідея захоплює Вас, Ви станете думати про неї:

а) незалежно від того, де і з ким Ви перебуваєте;

б) тільки наодинці з самим собою;

в) тільки там, де не буде занадто шумно.

18. Коли Ви відстоюєте якусь ідею:

а) можете відмовитися від неї, якщо вислухаєте переконливі аргументи опонентів;

б) залишитеся при своїй думці, які б аргументи ви не чули;

в) зміните свою думку, якщо опір виявиться занадто сильним.

бланк відповідей

номер судження	Варіант відповіді	
«А» 3 бали	«Б» 1 бал	«В» 2 бали
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10.		
11.		
12.		
13.		
14.		
15.		
16.		

17.			
18.			
сума балів			
Загальна сума балів			

Обробка результатів

Підрахуйте бали, які Ви набрали.

За відповідь «а» – 3 бали; за відповідь «б» – 1; за відповідь «в» – 2.

Питання 1,6,7,8 визначають межі Вашої допитливості; 2,3,4,5 – віру в себе; 9 і 5 – сталість; 10 – амбіційність; 12 і 13 – слухову пам'ять; 11 – зорову пам'ять; 14 – Ваше прагнення бути незалежним; 16, 17 – здатність абстрагуватися; 18 – ступінь зосередженості.

Ці здібності і становлять основу творчого потенціалу. Загальна сума набраних балів визначить його рівень особисто для Вас.

Інтерпретація результатів:

49 і більше балів. Ваш творчий потенціал значний. Ви володієте великими творчими можливостями. Якщо їх правильно використовувати, Ви зумієте досягти хороших результатів у творчій діяльності.

Від 24 до 48 балів. У Вас цілком нормальний творчий потенціал. Ви маєте ті якості, які дозволяють займатися творчістю. Але у Вас є і проблеми, які гальмують цей процес. У всякому разі, Ви здатні творчо проявити себе, якщо, звичайно, цього побажаєте.

23 і менше балів. Ваш творчий потенціал, на жаль, невеликий. Але, можливо, Ви просто недооцінили себе, свої здібності? Відсутність віри в свої сили може привести до думки, що Ви взагалі не здатні до творчості. Позбавтеся від цього і таким чином вирішите проблему.

ДОДАТОК Є. ВИЗНАЧЕННЯ ТИПУ ТЕМПЕРАМЕНТУ. МЕТОДИКА АЙЗЕНКА

Інструкція випробуваному. Вам пропонується низка запитань про особливості поведінки людини. Якщо Ви відповідаєте на запитання ствердно (згоден), то поставте у відповідній клітинці бланка відповідей знак «+». Якщо Ваша відповідь негативна, то знак «-». Відповідайте швидко на всі запитання, не пропускайте жодного.

1. Вам подобається гамір, жвавість, енергійність у Вашому оточенні?
2. Вам потрібні друзі, які змогли б підтримати Вас?
3. Ви завжди швидко відповідаєте, коли Вас запитують?
4. Буває так, що Ви роздратовані чимось?
5. У Вас часто змінюється настрій?
6. Це правда, що Вам легко і приємніше із книжками, ніж із людьми?
7. У Вас буває таке, що різні думки заважають заснути?
8. Ви завжди робите так, як Вам говорять?
9. Вам подобається, коли хтось ніяковіє від Ваших гострих слів на його адресу?
10. Ви коли-небудь відчували себе нещасливими, хоча для цього не було причини?
11. Ви хочете сказати про себе, що Ви весела, жвава людина?
12. Ви порушували встановлені правила поведінки?
13. Це правда, що ви буваєте часто роздратовані?
14. Вам подобається все робити швидко?
15. Ви дуже переживаєте про неприємні події, які ледве не сталися з Вами, хоча все скінчилось добре?
16. Вам можна довірити таємницю?
17. Ви можете без зайвих зусиль внести пожвавлення в невеселе товариство?
18. У Вас бувають випадки, коли Ваше серце б'ється дуже швидко?
19. У більшості випадків Ви робите перший крок, щоб потоваришувати з ким-небудь?
20. Ви говорили коли-небудь неправду?
21. Ви дуже переживаєте, коли Вас критикують?
22. У Вас гарне почуття гумору і Ви часто розповідаєте веселі історії своїм друзям?
23. Ви часто почуваєте себе стомленим?
24. Ви завжди спочатку виконуєте тяжче завдання, а потім інші?
25. У більшості випадків Ви веселі й задоволені всім?

26. Вас легко образити?
27. Вам подобається спілкуватися з людьми?
28. Ви завжди допомагаєте іншим, коли Вас просять про це?
29. У Вас бувають запаморочення голови?
30. Бувають випадки, коли Ваші дії ставлять у незручне становище інших?
31. Ви часто відчуваєте, що Вам все набридло?
32. Вам подобається дещо скрашувати свої досягнення?
33. Ви в більшості випадків мовчите, коли знаходитесь у товаристві незнайомих людей?
34. Ви іноді хвилюєтесь так, що не можете всидіти на місці?
35. Ви швидко приймаєте рішення?
36. Ви завжди розмовляєте голосно?
37. Ви часто бачите страшні сни?
38. Ви можете дати волю почуттям, відпочити і повеселитися в товаристві?
39. Вас легко вразити?
40. Вам траплялось говорити про когось погано?
41. Це правда, що ви здебільшого говорите й дієте швидко, не затримуючись довго над обдумуванням.
42. Якщо Ви потрапили в незручне становище, Ви легко це переносите?
43. Вам подобаються веселі ігри?
44. Ви завжди їсте те, що Вам подають?
45. Вам важко відповісти «ні», коли у Вас щось просять?
46. Вам подобається ходити в гості?
47. У Вас бувають такі хвилини, коли Вам не хочеться жити?
48. Про Вас можна сказати, що Ви грубіян?
49. Товариші вважають, що Ви весела й жвава людина?
50. Вам важко зосередитись на чомусь одному?
51. Ви здебільшого сидите і дивитесь, ніж берете участь у чомусь?
52. Вам буває тяжко через різні думки?
53. Ви завжди впевнені в тому, що зможете виконати те завдання, яке стоїть перед Вами?
54. У Вас трапляються випадки, коли Ви відчуваєте себе самотнім?
55. Вам важко заговорити першими з незнайомою людиною?
56. У Вас бувають випадки, коли Ви думаєте, що те, що зробили, можна було б зробити по-іншому?
57. Коли на Вас хтось підвищує голос, Ваша реакція така ж?

58. Трапляється так, що Ви відчуваєте себе веселим або невеселим без будь-якої причини?

59. Ви вважаєте, що рідко можна отримати задоволення від веселого товариства?

60. Ви часто хвилюєтесь через те, що зробили щось не обміркувавши?

Дешифратор до бланка відповідей

1. Екстраверсія /Е/.

«Так» – 1, 3, 9, 11, 14, 17, 19, 22, 25, 27, 30, 35, 38, 41, 43, 46, 49, 53, 57.

«Ні» – 6, 33, 51, 55, 59.

2. Нейротизм /Н/.

«Ні» – 2, 5, 7, 10, 13, 15, 18, 21, 23, 26, 29, 31, 34, 37, 39, 42, 45, 47, 50, 52, 54, 56, 58, 60.

3. Правдивість.

«Так» – 8, 16, 24, 28, 36, 44.

«Ні» – 4, 12, 20, 32, 40, 48.

Якщо загальна сума збігів у першій шкалі перевищує 12, то це виражений екстраверт, якщо менше – інтроверт.

Інтроверсія

Екстраверсія

Значна

Помірна

Значна

Помірна

1-7

8-11

12-18

19- 24

Підрахувавши кількість збігів, визначаємо рівень нейротизму. Якщо їх більше 14, то можна вважати, що особа емоційно нестійка.

Емоційна стабільність

Емоційна нестабільність

Висока

Середня

Висока

Середня

1 - 10

11 - 14

15- 18

19- 24

3. Підрахувавши кількість співпадінь за шкалою «правдивість» визначаємо рівень широти відповідей. Якщо загальна сума перевищує 4-5 збігів, то це свідчить про нещирість у відповідях. Тому достовірність отриманих результатів потрібно поставити під сумнів.

Інтерпретація результатів.

Користуючись цією методикою, можна визначити тип темпераменту і яскраво виражені риси характеру.

Холерик – екстраверт, емоційно нестійкий.

Сангвінік – екстраверт, емоційно стабільний.

Меланхолік – інтроверт, емоційно нестійкий.

Флегматик – інтроверт, емоційно стійкий.

Як правило, типи темпераменту не зустрічаються в житті в чистому вигляді і можна говорити тільки про перевагу тих чи інших рис.

Сангвінік швидко пристосовується до нових умов, швидко знаходить спільну розмову з людьми, комунікативний. Почуття швидко виникають і зникають. У людини цього типу яскрава міміка. Відсутність чіткої мети, не включеність сангвініка у творчу діяльність поступово формується в поверховість і нестабільність.

Дії *холерика* поривчасті. Він відрізняється підвищеною збудженістю та великою емоційністю. Прояв цього типу темпераменту значною мірою залежить від спрямованості особистості. У людей із громадськими інтересами він фокусується в ініціативності, енергійності, принциповості. Там, де немає багатства духовного життя, холеричний темперамент проявляється негативно (роздратованість, афективність).

У *флегматика* нові форми поведінки виробляються повільно, але вони стійкі. Здебільшого флегматик спокійний, рівномірний, рідко виходить із себе, не схильний до афектів. Залежно від умов середовища життєдіяльності в нього можуть сформуватися позитивні риси (витримка, глибина думки і т. ін.) або ж яскраві негативні риси характеру (в'ялість, лінь, нестійкість, низькі вольові якості).

Реакція *меланхоліка* здебільшого відповідає силі подразника. Особливо потужне в людини цього типу темпераменту зовнішнє гальмування. Йому тяжко на чомусь зосередитись. Сильні подразники здебільшого викликають довготривалу реакцію гальмування. У стійких та стабільних умовах життя меланхолік характеризується змістовністю й глибиною думок. У негативних зовнішніх умовах меланхолік може стати замкнутим, боягузливим, неспокійним.

Екстраверт, згідно з вченням Айзенка, комунікабельний, йому подобаються веселі й гарні товариства, він має багато друзів. Проте імпульсивний і діє під впливом конкретної ситуації. Екстраверту подобається висловлювати гострі репліки. Йому до вподоби зміни. Він добродушний і веселий оптиміст, любить сміятися, віддає перевагу руху і дії, має тенденцію до агресивності, запальний, його емоції і почуття контролюються мало, на нього не завжди можна покластися.

На протилежному полюсі до екстраверта знаходиться *інтроверт*. Це спокійна, стримана, скромна та інтроспективна людина. Віддає перевагу книзі перед спілкуванням. Тримає дистанцію з усіма, крім близьких людей. Наперед планує свої дії, не довіряє мимовільним потягам, серйозно відноситься до прийнятого рішення, любить в усьому порядок. Контролює свої почуття, рідко робить агресивні поступки, не виходить із себе. На інтроверта можна покластися. Він дещо песимістичний, проте високо цінує етичні норми.

Фактор *нейротизму* свідчить, згідно з позиції Айзенка, про емоційно-психологічну стійкість або нестійкість, стабільність, або нестабільність, і розглядається в зв'язку із природженою стабільністю вегетативної нервової системи. Фактор нейротизму являє собою параметр, у відповідності з яким усіх осіб можна розмістити в один ряд, у якому на одному полюсі знаходяться особистості з високою стабільністю, зрілістю і хорошою активністю, а з іншого – надмірно нервовні, нестійкі і погано адаптовані. Усі інші розташовані в інтервалі між ними.

ДОДАТОК Ж. ДІАГНОСТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА

Ж1. Оцінка професійної спрямованості особистості вчителя

Методика дозволяє виявити значущість для вчителя деяких аспектів педагогічної діяльності (схильність до організаційної діяльності, спрямованість на предмет), його потребу в спілкуванні, у схваленні, а також значущість інтелігентності його поведінки.

Інструкція. У даному опитувальнику перераховані властивості, що можуть бути властиві Вам більшою або меншою мірою. При цьому можливі два варіанти відповідей:

- а) правильно, описувана властивість типова для моєї поведінки або властива мені більшою мірою;
- б) неправильно, описувана властивість нетипова для моєї поведінки або властива мені мінімально.

Прочитавши твердження і вибравши один із варіантів відповіді, слід зазначити його на листі для відповідей, закресливши відповідну літеру.

1. Я б цілком міг жити один, окремо від людей (а, б).
2. Я часто пригнічую інших своєю самовпевненістю (а, б).
3. Міцні знання з мого предмета можуть істотно полегшити життя людини (а, б).
4. Люди повинні більше, ніж зараз, дотримуватися законів моралі (а, б).
5. Я уважно читаю кожну книгу, перш ніж повернути її до бібліотеки (а, б).
6. Мій ідеал робочої обстановки – тиха кімната з робочим столом (а, б).
7. Люди говорять, що мені подобається робити усе своїм оригінальним способом (а, б).
8. Серед моїх ідеалів чільне місце посідають особистості вчених, що зробили значний внесок у дисципліну, яку я викладаю (а, б).
9. Оточуючі вважають, що на брутальність я просто не здатний (а, б).
10. Я завжди уважно стежу за тим, як я одягнений (а, б).
11. Буває, що весь ранок я ні з ким не хочу розмовляти (а, б).
12. Мені важливо, щоб в усьому, що мене оточує, не було безладу (а, б).
13. Більшість моїх друзів – люди, інтереси яких мають багато спільного з моєю професією (а, б).
14. Я довго аналізую свою поведінку (а, б).

15. Удома я поведжусь за столом так само, як у ресторані (а, б).
16. У компанії я надаю іншим можливість жартувати і розповідати всілякі історії (а, б).
17. Мене дратують люди, що не можуть швидко прийняти рішення (а, б).
18. Якщо в мене є трохи вільного часу, то я намагаюся прочитати що-небудь з моєї дисципліни (а, б).
19. Мені незручно розважатися в компанії, навіть якщо інші це роблять (а, б).
20. Іноді я люблю позлословити про відсутніх (а, б).
21. Мені дуже подобається запрошувати гостей і розважати їх (а, б).
22. Моя думка рідко йде врозріз з думкою колективу (а, б).
23. Мені більше подобаються люди, що добре знають свою професію, незалежно від їхніх особистісних особливостей (а, б).
24. Я не можу бути байдужим до проблем інших (а, б).
25. Я завжди охоче визнаю свої помилки (а, б).
26. Гірше покарання для мене – самотність (а, б).
27. Зусилля, витрачені на складання планів, не варті того (а, б).
28. У шкільні роки я поповнював свої знання, читаючи спеціальну літературу (а, б).
29. Я не засуджую людину за обман тих, хто дозволяє себе обманювати (а, б).
30. У мене не виникає внутрішнього протесту, коли мене просять зробити послугу (а, б).
31. Ймовірно, деякі люди вважають, що я занадто багато говорю (а, б).
32. Я уникаю суспільної роботи і пов'язаної з цим відповідальності (а, б).
33. Наука – це те, що найбільше цікавить мене в житті (а, б).
34. Оточуючі вважають мою родину інтелігентною (а, б).
35. Перед тривалою поїздкою я завжди ретельно продумую, що з собою взяти (а, б).
36. Я живу сьогоднішнім днем більшою мірою, ніж інші люди (а, б).
37. Якщо є вибір, то я прагну організувати позакласний захід, ніж розповідати учням що-небудь з предмета (а, б).
38. Основне завдання вчителя – передати учневі знання з предмета (а, б).
39. Я люблю читати книги і статті на теми моральності, етики (а, б).
40. Іноді мене дратують люди, що звертаються до мене з питаннями (а, б).

41. Більшість людей, з якими я буваю в компаніях, безперечно, раді мене бачити (а, б).
42. Думаю, мені сподобалася б робота, пов'язана з відповідальною адміністративно-господарською діяльністю (а, б).
43. Я навряд чи пошкодую, якщо доведеться провести свою відпустку на курсах підвищення кваліфікації (а, б).
44. Моя люб'язність часто не подобається іншим людям (а, б).
45. Були випадки, коли я заздрих успіху інших (а, б).
46. Якщо мені хто-небудь наговорить грубощів, то я можу швидко забути про це (а, б).
47. Як правило, оточуючі прислухаються до моїх пропозицій (а, б).
48. Якби мені вдалося перенестися на короткий час у майбутнє, то я в першу чергу набрав би книг з мого предмета (а, б).
49. Я виявляю велику цікавість до долі інших (а, б).
50. Я ніколи не говорив з посмішкою неприємних речей (а, б).

Бланк відповідей

Номер твердження й обраний варіант відповіді								
1 а б	6 а б	11 а б	16 а б	21 а б	26 а б	31 а б	36 а б	4 а б
2 а б	7 а б	12 а б	17 а б	22 а б	27 а б	32 а б	37 а б	4 а б
3 а б	8 а б	13 а б	18 а б	23 а б	28 а б	33 а б	38 а б	4 а б
4 а б	9 а б	14 а б	19 а б	24 а б	29 а б	34 а б	39 а б	4 а б
5 а б	10 а б	15 а б	20 а б	25 а б	30 а б	35 а б	40 а б	4 а б

Обробка результатів

Кожна відповідь оцінюється в 1 бал. Залежно від спрямованості педагогічної діяльності, усі твердження опитувальника (з урахуванням можливої відповіді – «а» або «б») поділені на групи (шкали). За кожною шкалою можна набрати максимум 10 балів. Нижче вказано шкали і відповідні їм позиції опитувальника.

«Комунікабельність» – 16, 66, 116, 166, 21а, 26а, 31а, 36а, 41а, 46а.

«Організованість» – 2а, 7а, 12а, 17а, 22б, 27б, 32б, 37а, 42а, 47а.

«Спрямованість на предмет» – 3а, 8а, 13а, 18а, 23а, 28а, 33а, 39а, 43а,

48а.

«Інтелігентність» – 4а, 9а, 14а, 19а, 24а, 29б, 34а, 39а, 44а, 49а.

«Мотивація схвалення» – 5а, 10а, 15а, 20б, 25а, 30а, 35а, 40б, 45б,

50а.

Шкала, за якою опитуваний набирає більше 7 балів, характеризує яскраво виражену спрямованість педагогічної діяльності. Оцінка в межах 3–7 балів є середньою. Якщо оцінка нижча за 3 бали, то відповідний напрям у професійній діяльності розвинений слабо.

Інтерпретація результатів

Перш ніж почати до визначення типу спрямованості, зверніть увагу на оцінку за шкалою «Мотивація схвалення». Якщо вона більша 7 балів, Ваші відповіді на питання є сумнівними. Ви занадто намагалися виглядати добре, можливо були не зовсім щирі. У цьому випадку той тип, за яким у Вас вийшла максимальна оцінка, – це не Ваш реальний портрет, а скоріше портрет ідеального вчителя у Вашому розумінні, такого, яким Ви хотіли б бути. Якщо хочете одержати більш об'єктивний результат, поверніться до цього тесту ще раз, через деякий час, і намагайтеся відповідати максимально щиро.

Максимальна оцінка, отримана за шкалою «Комунікабельність»: тип вчитель–комунікатор. Ви відрізняєтеся екстравертністю, низькою конфліктністю, доброзичливістю, здатністю до емпатії, любов'ю до дітей, реалізуєте свої виховні впливи через пошук механізмів сумісності з учнем, через знаходження точок дотику в неформальному спілкуванні, і, природно, що дані впливи забезпечать найбільші зміни саме в цьому аспекті поведінки учня.

Максимальна оцінка, отримана за шкалою «Організованість»: тип вчитель–організатор. Ви нерідко є лідером не тільки серед дітей, але й в усьому педагогічному колективі, транслюєте свої особистісні особливості переважно в ході проведення різних позакласних заходів, тому результат Ваших педагогічних впливів, швидше за все, проявиться у сфері ділової співпраці, колективної зацікавленості, дисципліни.

Максимальна оцінка, отримана за шкалою «Спрямованість на предмет»: тип вчитель–предметник. Ви твердо переконані в необхідності знань та їхній значущості в житті. Для Вас найбільш характерне виховання учня засобами досліджуваного предмета, шляхом зміни його сприйняття наукової картини світу, залучення до роботи в гуртку і т. ін.

Максимальна оцінка, отримана за шкалою «Інтелігентність»: тип вчитель–інтелігент або просвітитель. Ви відрізняєтеся принциповістю, дотриманням моральних норм, реалізуєте себе за допомогою високоінтелектуальної просвітительської діяльності, несучи учням моральність, духовність, відчуття свободи.

Якщо Ваші оцінки за двома напрямками зовсім однакові або майже однакові, то можливе існування комбінованих типів. Найбільш поширені такі типи, як «предметник-організатор», «предметник-комунікатор», «предметник-просвітитель».

Ж2. Діагностика рівня сформованості у студентів комунікативності як професійно значущої здібності педагога

Для визначення рівня Вашої комунікативності слід відповісти на запропоновані нижче запитання. Варіанти відповідей: «так», «ні», «іноді».

1. Вас чекає ординарна чи ділова зустріч. Чи вибиває Вас з колії її очікування?

2. Чи не відкладаєте Ви візит до лікаря до останнього моменту?

3. Чи викликає у Вас ніяковість і невдоволення доручення виступити з доповіддю, повідомленням, інформацією на будь-якій нараді, зборах чи іншому подібному заході?

4. Вам пропонують поїхати у відрядження туди, де Ви ніколи не були. Чи докладете Ви максимум зусиль, щоб уникнути цього відрядження?

5. Чи полюбляєте Ви ділитися своїми переживаннями з кимось?

6. Чи дратує Вас, якщо незнайома людина на вулиці звертається до Вас із проханням (показати дорогу, назвати час, відповісти на якийсь запитання)?

7. Чи вірите Ви, що існує проблема батьків і дітей, що людям різних поколінь важко розуміти одне одного?

8. Чи посоромитесь Ви нагадати знайомому, що він забув Вам повернути невелику суму грошей, яку позичив кілька місяців тому?

9. У ресторані чи в їдальні Вам подали недоброякісну страву. Чи промовчите Ви, лише сердито відсунувши тарілку?

10. Залишившись наодинці з незнайомою людиною, Ви не почнете з нею бесіду і відчуєте себе обтяженим(-ою), якщо першою заговорить вона. Чи так це?

11. Чи жахаєтесь Ви будь-якої великої черги, хоч би де вона була (у магазині, бібліотеці, касі кінотеатру)? Віддаєте перевагу відмові від свого наміру чи станете у «хвіст» і будете знемагати в очікуванні?

12. Чи боїтесь Ви брати участь у будь-якій комісії з розгляду конфліктної ситуації?

13. У Вас є власні індивідуальні критерії оцінки творів літератури, мистецтва, культури, і ні з чікими міркуваннями Ви не рахуетесь. Чи так це?

14. Почувши будь-де в кулуарах висловлювання явно помилкової точки зору з добре відомого Вам питання, чи віддасте Ви перевагу мовчанню і не вступите в суперечку?

15. Чи викликає у Вас неприємне відчуття будь-яке прохання допомогти розібратися в тому чи іншому службовому питанні або навчальній темі?

16. Вам краще викласти свою точку зору (міркування, оцінку) в письмовій формі, ніж в усній?

Слід дати відповіді й підрахувати суму набраних балів. За кожне «так» – 2 бали, «іноді» – 1, «ні» – 0. За класифікатором визначте, до якої категорії людей Ви належите.

30 – 32 бали – Ви явно некоммунікбельні.

25 – 29 балів – Ви замкнені, мовчазні, віддасте перевагу самотності.

19 – 24 бали – Ви певною мірою коммунікбельні й у незнайомих обставинах відчуваєте себе цілком упевнено.

14 – 18 балів – нормальна коммунікбельність.

9 – 13 балів – Ви досить коммунікбельні (іноді навіть занадто).

4 – 8 балів – коммунікбельність Ваша дуже висока; скрізь відчуваєте себе прекрасно; беретесь за будь-яку справу, хоча далеко не завжди можете її довести до кінця.

3 бали – Ваша коммунікбельність має хворобливий характер. Ви балакучі, багатослівні, втручаєтесь у справи, в яких зовсім не компетентні, запальні й образливі.

ДОДАТОК 3. ТЕСТ ТОМАСА – ТИПИ ПОВЕДІНКИ В КОНФЛІКТІ

Виділяється п'ять способів регулювання конфліктів, позначені відповідно до двох основоположних вимірювань (кооперація і напористість):

1. *Змагання* (конкуренція) – прагнення досягти своїх інтересів у збиток іншому.
2. *Пристосування* – принесення в жертву власних інтересів заради іншого.
3. *Компроміс* – угода на основі взаємних поступок; пропозиція варіанта, що знімає виниклу суперечність.
4. *Уникнення* – відсутність прагнення до кооперації і відсутність тенденції до досягнення власної мети.
5. *Співпраця* – учасники ситуації доходять альтернативи, яка повністю задовольняє інтереси обох сторін.

В опитувальнику з виявлення типових форм поведінки К. Томас описує кожний з п'яти перерахованих можливих варіантів 12 думками про поведінку індивіда в конфліктній ситуації. У різних поєднаннях вони згруповані в 30 пар, в кожній з яких респонденту пропонується вибрати ту думку, яка є найбільш типовою для характеристики його поведінки.

Відповіді на питання заносяться в бланк.

Інструкція: перед вами низка тверджень, які допоможуть визначити деякі особливості вашої поведінки. Тут не може бути відповідей «правильних» або «помилкових». Люди різні, і кожен може висловити свою думку.

Є два варіанти, А і В, з яких ви повинні вибрати один, більшою мірою відповідний вашим поглядам, вашій думці про себе. У бланку для відповідей поставте виразний хрестик відповідно одному з варіантів (А або В) для кожного затвердження. Відповідати треба щонайшвидше.

Текст опитувальника

1. А. Деколи я надаю можливість іншим узяти на себе відповідальність за рішення спірного питання.

В. Ніж обговорювати, в чому ми розходимося, я прагну звернути увагу на те, з чим ми обидва згодні.

2. А. Я прагну знайти компромісне рішення.

В. Я намагаюся улагодити справу з урахуванням всіх інтересів іншого і моїх власних.

3. А. Зазвичай, я наполегливо прагну добитися свого.

В. Я прагну заспокоїти іншого і, головним чином, зберегти наші стосунки.

4. А. Я прагну знайти компромісне рішення.

В. Деколи я жертвую своїми власними інтересами заради інтересів іншої людини.

5. А. Улагоджуючи спірну ситуацію, я весь час стараюся знайти підтримку в іншого.

В. Я прагну зробити все, щоб уникнути даремної напруженості.

6. А. Я намагаюся уникнути неприємностей для себе.

В. Я прагну добитися свого.

7. А. Я прагну відкласти рішення спірного питання, з тим щоб з часом вирішити його остаточно.

В. Я вважаю за можливе в чомусь поступитися, щоб добитися іншого.

8. А. Зазвичай, я наполегливо прагну добитися свого.

В. Я насамперед прагну ясно визначити те, в чому полягають всі інтереси, що торкнулися.

9. А. Думаю, що не завжди варто хвилюватися через якісь виникаючі розбіжності.

В. Я докладую зусилля, щоб добитися свого.

10. А. Я твердо прагну досягти свого.

В. Я намагаюся знайти компромісне рішення.

11. А. Спочатку я прагну чітко визначити, в чому полягають всі порушені спірні питання.

В. Я прагну заспокоїти іншого і, головним чином, зберегти наші відносини.

12. А. Часто я уникаю займати позицію, яка може викликати спори.

В. Я даю можливість іншому в чомусь залишитися при своїй думці, якщо він теж йде назустріч мені.

13. А. Я пропоную середню позицію.

В. Я наполягаю, щоб було зроблено так, як я вважаю за потрібне.

14. А. Я повідомляю іншому свою точку зору і запитую про його погляди.

В. Я намагаюся показати іншому логіку і переваги моїх поглядів.

15. А. Я прагну заспокоїти іншого і, головним чином, зберегти наші стосунки.

В. Я прагну зробити так, щоб уникнути напруженості.

16. А. Я прагну не зачепити відчуттів іншого.

В. Я намагаюся переконати іншого в перевагах моєї позиції.

17. А. Зазвичай, я наполегливо прагну добитися свого.

В. Я прагну зробити все, щоб уникнути даремної напруженості.

18. А. Якщо це зробить іншого щасливим, дам йому можливість наполягти на своєму.

В. Я даю можливість іншому в чомусь залишитися при своїй думці, якщо він також йде мені назустріч.

19. А. Спочатку я прагну ясно визначити те, в чому полягають всі порушені питання та інтереси.

В. Я прагну відкласти рішення спірного питання з тим, щоб з часом вирішити його остаточно.

20. А. Я намагаюся негайно подолати наші розбіжності.

В. Я прагну знайти якнайкраще поєднання вигод і втрат для обох сторін.

21. А. Ведучи переговори, я прагну бути уважним до бажанням іншого.

В. Я завжди схилиюся до прямого обговорення проблем і їх сумісного рішення.

22. А. Я намагаюся знайти позицію, яка знаходиться посередині між моєю позицією і точкою зору іншої людини.

В. Я відстоюю свої бажання.

23. А. Як правило, я стурбований тим, щоб задовольнити бажання кожного з нас.

В. Деколи я надаю можливість іншим узяти на себе відповідальність за рішення спірного питання.

24. А. Якщо позиція іншого здається мені дуже важливою, я постараюся піти назустріч його бажанням.

В. Я прагну переконати іншого прийти до компромісу.

25. А. Я намагаюся показати іншому логіку і переваги моїх поглядів.

В. Ведучи переговори, я прагну бути уважним до бажань іншого.

26. А. Я пропоную середню позицію.

В. Я майже завжди стурбований тим, щоб задовольнити бажання кожного з нас.

27. А. Часто я уникаю займати позицію, яка може викликати суперечку.

В. Якщо це зробить іншого щасливим, я дам йому можливість наполягти на своєму.

28. А. Зазвичай, я наполегливо прагну добитися свого.

В. Улагоджуючи ситуацію, я, зазвичай, прагну знайти підтримку в іншого.

29. А. Я пропоную середню позицію.

В. Думаю, що не завжди варто хвилюватися через певні розбіжності у поглядах.

30. А. Я прагну не зачепити почуттів іншого.

В. Я завжди займаю таку позицію в спірному питанні, щоб ми спільно з іншою людиною могли добитися успіху.

Ключ до опитувальника

1. Суперництво: 3а, 6в, 8а, 9в, 10а, 13в, 14в, 16в, 17а, 22в, 25а, 28а.

2. Співпраця: 2в, 5а, 8в, па, 14а, 19а, 20а, 21в, 23в, 26в, 28в, 30в.
3. Компроміс: 2а, 4а, 7в, 10в, 12в, 13а, 18в, 22а, 23а, 24в, 26а, 29а.
4. Уникнення: 1а, 5в, 6а, 7а, 9а, 12а, 15в, 17в, 19в, 20в, 27а, 29в.
5. Пристосування: 1в, зв, 4в, 11в, 15а, 16а, 18а, 21 а, 24а, 25в, 27в,

30а.

Обробка результатів

У ключі кожна відповідь А або В дає уявлення про кількісний вираз: суперництва, співпраці, компромісу, уникнення і пристосування. Якщо відповідь збігається з вказаною в ключі, їй привласнюється значення 1, якщо не збігається, то привласнюється значення 0. Кількість балів, набраних індивідом за кожною шкалою, дає уявлення про вираженість у нього тенденції до прояву відповідних форм поведінки в конфліктних ситуаціях.

ДОДАТОК І. ТЕСТ-ОПИТУВАЛЬНИК ВИМІРЮВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ

Модифікація тесту-опитувальника А. Мехрабіана для вимірювання мотивації досягнення, запропонована М.Ш. Магомед-Еміновим.

Тест-опитувальник для вимірювання мотивації досягнення призначений для діагностики двох узагальнених стійких мотивів особистості мотиву прагнення до успіху і мотиву уникнення невдачі. При цьому оцінюється, який з цих двох мотивів у випробуваного домінує.

Мотивація досягнення, на думку Г.Меррея, виражається в потребі долати перешкоди і досягати високих показників у праці, самовдосконалюватися, змагатися з іншими й випереджати їх, реалізовувати свої таланти і тим самим підвищувати самоповагу.

Мотивація досягнення – один із різновидів мотивації діяльності, пов'язана з потребою індивіда домагатися успіху та уникати невдачі. Формування мотивації до успіху чи до уникнення невдачі залежить від умов виховання і середовища, а також:

- 1) особистісних стандартів (оцінок суб'єктивної ймовірності успіху, суб'єктивних труднощів завдання);
- 2) привабливості самооцінки (привабливості для індивіда особистого успіху або невдачі в даній діяльності);
- 3) індивідуальних переваг типу атрибуції (приписування відповідальності за успіх або за невдачу собі або оточуючим обставинам).

Методика застосовується для дослідницьких цілей при діагностиці мотивації досягнення у старших школярів і студентів.

Тест являє собою опитувальник, що має дві форми: чоловічу (форма А) і жіночу (форма Б).

ОБРОБКА

За кожною шкалою підраховується сумарний бал. Використовується наступна процедура. Відповідям випробуваного на прямих (позначені знаком «+» у ключі) зворотні (позначені знаком «-» у ключі) пункти опитувальника приписуються бали на основі наступних співвідношень:

	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
+	1	2	3	4	5	6	7
-	7	6	5	4	3	2	1

Ключ до чоловічої форми: +1, -2, +3, -4, +5, -6, +7, +8, -9, +10, -11, -12, +13, +14, -15, -16, +17, -18, +19, -20, +21, -22, -23, +24, -25, -26, -27, +28, -29, -30, +31, -32.

Ключ до жіночої форми: +1, +2, -3, +4, -5, -6, +7, +8, -9, +10, -11, -12, -13, +14, -15, -16, +17, -18, +19, -20, +21, -22, +23, -24, -25, +26, -27, +28, -29, -30.

Далі визначається сума балів, набраних випробовуваним по всьому опитувальнику під час групового обстеження.

Бали усієї вибірки випробовуваних, що беруть участь в експерименті, ранжують і виділяють дві контрастні групи: верхні 27% вибірки характеризуються мотивом прагнення до успіху, а нижні 27% – мотивом уникнення невдачі.

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ

На основі підрахунку сумарного бала визначають, яка мотиваційна тенденція домінує у випробовуваного.

Якщо ця сума виявилася в інтервалі від 165 до 210, то роблять висновок про те, що в мотивації досягнення успіхів у даного випробовуваного домінує прагнення до успіху.

Якщо сума балів виявилася в межах від 76 до 164, то роблять висновок про домінування прагнення уникати невдачі.

Якщо сума балів виявилася в межах від 30 до 75, то ніякого певного висновку про домінування один над одним мотивації досягнення успіхів або уникнення невдач зробити не можна.

ІНСТРУКЦІЯ: «Тест складається з низки тверджень, що стосуються ділових сторін характеру, а також думок і почуттів з приводу деяких життєвих ситуацій. Щоб оцінити ступінь вашої згоди або незгоди з кожним із тверджень, використовуйте наступну

+ 3 – повністю згоден;

+ 2 – згоден;

+ 1 – скоріше згоден, ніж не згоден;

0 – нейтральний;

- 1 – скоріше не згоден, ніж згоден;
- 2 – не згоден;
- 3 – повністю не згоден.

Прочитайте твердження тесту та оцініть ступінь своєї згоди (або незгоди). При цьому на бланку для відповідей проти номера твердження поставте цифру, яка відповідає ступеню Вашої згоди (+3, +2, +1, 0, -1, -2, -3). Давайте ту відповідь, яка першою приходить Вам у голову. Не витрачайте час на її обдумування.

При обробці результатів проводиться підрахунок балів за певною системою, а не аналіз змісту окремих відповідей. Результати тесту будуть використовуватися тільки для наукових цілей і дається повна гарантія про нерозголошення отриманих даних.

Якщо у Вас виникли якісь питання, задайте їх перш, ніж виконувати тест.

Текст опитувальника.

Форма А (чоловіча).

1. Я більше думаю про отримання гарної оцінки, ніж побоююся отримання поганої.

2. Якби я повинен був виконати складне, незнайоме мені завдання, то волів би зробити його разом з кимсь, ніж працювати над ним в поодиночці.

3. Я частіше беруся за важкі завдання, навіть якщо не впевнений, що зможу їх вирішити, ніж за легкі, які знаю, що вирішу.

4. Мене більше приваблює справа, яка не вимагає напруження і в успіху якої я впевнений, ніж важка справа, у якій можливі несподіванки.

5. Якби в мене щось не виходило, я скоріше доклав би всіх зусиль, щоб з цим впоратися, ніж перейшов би до того, що в мене може добре вийти.

6. Я обрав би роботу, в якій мої функції чітко визначені і зарплата вище середньої, ніж роботу з середньою зарплатою, в якій я повинен сам визначати свою роль.

7. Я витрачаю більше часу на читання спеціальної літератури, ніж художньої.

8. Я обрав би важливу справу, хоча ймовірність невдачі в ній дорівнює 50%, ніж справу досить важливу, але не важку.

9. Я швидше вивчу розважальні ігри, відомі більшості людей, ніж рідкісні ігри, які вимагають майстерності від небагатьох.

10. Для мене дуже важливо робити свою роботу якнайкраще, навіть якщо через це у мене виникають непорозуміння з товаришами.

11. Якби я зібрався грати в карти, то швидше зіграв би в розважальну гру, ніж у важку, яка потребує міркувань.

12. Я віддаю перевагу змаганням, де я сильніше за інших, ніж де всі учасники рівні за силою.

13. У вільний від роботи час я опанував би яку-небудь гру скоріше для розвитку своїх умінь, ніж для відпочинку і розваг.

14. Я скоріше волію зробити якусь справу так, як я вважаю за потрібне, нехай навіть з 50% ризику помилитися, ніж робити її так, як мені радять інші.

15. Якби мені довелося вибирати, то я швидше вибрав би роботу, в якій початкова зарплата буде умовно 6000 грн. і може залишитися у такому розмірі невизначений час, ніж роботу, в якій початкова зарплата дорівнює 2000 грн. і є гарантія, що не пізніше, ніж через 5 років я буду отримувати більше 10000 грн.

16. Я швидше став би грати в команді, ніж змагатися один на один.

17. Я волію працювати, не шкодуючи сил, поки повністю не буду задоволений отриманим результатом, ніж прагну закінчити справу якомога швидше і з меншою напругою.

18. На іспиті я волів би конкретні питання з пройденого матеріалу, питань, що потребують для відповіді висловлення своєї думки.

19. Я швидше б вибрав справу, в якій є деяка ймовірність невдачі, але є й можливість досягти більшого, ніж таку, в якій моє становище не погіршиться, але й істотно не поліпшиться.

20. Після успішної відповіді на іспиті я швидше з полегшенням зітхну («пронесло!»), ніж порадію гарній оцінці.

21. Якби я міг повернутися до однієї з двох незавершених справ, я швидше повернувся б до важкої, ніж до легкої.

22. Під час виконання контрольного завдання я більше турбуюся про те, як не допустити якоїсь помилки, ніж думаю про те, як правильно його вирішити.

23. Якщо у мене щось не виходить, я краще звернуся до когось за допомогою, ніж сам продовжуватиму шукати вихід.

24. Після невдачі я скоріше стаю ще більш зібраним та енергійним, ніж втрачаю бажання продовжувати справу.

25. Якщо є сумнів в успіху якогось починання, то я швидше не стану ризикувати, ніж таки візьму в ньому активну участь.

26. Коли я беруся за важку справу, я скоріше побоююся, що не впораюся з нею, ніж сподіваюся, що все в мене вийде.

27. Я працюю ефективніше під чийось керівництвом, ніж коли несу за свою роботу особисту відповідальність.

28. Мені більше подобається виконувати складне незнайоме завдання, ніж завдання знайоме, в успіху якого я впевнений.

29. Я працюю продуктивніше над завданням, коли мені конкретно вказують, що і як виконувати, ніж коли переді мною ставлять завдання лише в загальних рисах.

30. Якби я успішно вирішив якесь завдання, то з великим задоволенням взявся б ще раз вирішити аналогічне завдання, ніж перейшов би до завдання іншого типу.

31. Коли потрібно змагатися, у мене швидше виникає інтерес і азарт, ніж тривога і неспокій.

32. Мабуть я більше мрію про свої плани на майбутнє, ніж намагаюся їх реально здійснити.

Форма Б (жіноча)

1. Я більше думаю про отримання гарної оцінки, ніж побоююся отримання поганих.

2. Я частіше беруся за важкі завдання, навіть якщо не впевнена, що зможу їх вирішити, ніж за легкі, які знаю, що вирішу.

3. Мене більше приваблює справа, яка не вимагає напруження і в успіху якої я впевнена, ніж важка справа, у якій можливі несподіванки.

4. Якби в мене щось не виходило, я скоріше доклала б усі зусилля, щоб з цим впоратися, ніж перейшла б до того, що в мене може добре виходити.

5. Я вважала б за краще роботу, в якій мої функції чітко визначені і зарплата вище середньої, ніж роботу з середньою зарплатньою, в якій я сама повинна визначати свою роль.

6. Більш сильні хвилювання у мене викликаються страхом невдачі, ніж надією на успіх.

7. Я віддаю перевагу науково-популярній літературі, а не літературі розважального жанру.

8. Я обрала би важливу справу, хоча ймовірність невдачі в ній дорівнює 50%, ніж справу досить важливу, але не важку.

9. Я швидше вивчу розважальні ігри, відомі більшості людей, ніж рідкісні ігри, які вимагають майстерності від небагатых.

10. Для мене дуже важливо робити свою роботу якнайкраще, навіть якщо через це у мене виникають непорозуміння з товаришами.

11. Після успішної відповіді на іспиті я швидше з полегшенням зітхну («пронесло!»), ніж порадію гарній оцінці.

12. Якби я зібралась грати в карти, то швидше зіграла би в розважальну гру, ніж у важку, яка потребує міркувань.

13. Я віддаю перевагу змаганням, де я сильніше за інших, ніж де всі учасники рівні за силою.

14. Після невдачі я стаю ще більш зібраною та енергійною, ніж втрачаю бажання продовжувати справу.

15. Невдачі отруюють моє життя більше, ніж приносять радість успіху.

16. У нових невідомих ситуаціях у мене скоріше виникає хвилювання і занепокоєння, ніж інтерес і цікавість.

17. Я швидше спробую приготувати нову цікаву страву, хоча може погано вийти, ніж стану готувати звичне блюдо яке зазвичай добре виходило.

18. Я швидше займуся чимось приємним і необтяжливим, ніж виконувати щось, як мені здається, вартісне, але не дуже захоплююче.

19. Я швидше витрачено весь свій час на здійснення однієї справи, ніж постараюся виконати швидко за цей самий час дві-три справи.

20. Якщо я захворіла і змушена залишитися вдома, то я використовую час скоріше для того, щоб розслабитися і відпочити, ніж почитати та попрацювати.

21. Якби я жила з кількома дівчатами в одній кімнаті, і ми вирішили влаштувати вечірку, я воліла б сама організувати її, ніж щоб це зробила якась інша.

22. Якщо в мене щось не виходить, я краще звернуся до когось за допомогою, ніж сама продовжуватиму шукати вихід.

23. Коли потрібно змагатися, у мене швидше виникає інтерес і азарт, ніж тривога і неспокій.

24. Коли я беруся за важку справу, я скоріше побоююся, що не впораюся з нею, ніж сподіваюся, що в мене все вийде.

25. Я працюю ефективніше під чийось керівництвом, ніж тоді, коли несу за свою роботу особисту відповідальність.

26. Мені більше подобається виконувати складне незнайоме завдання, ніж завдання знайоме, в успіху якого я впевнена.

27. Якби я успішно вирішила якесь завдання, то з великим задоволенням взялася б вирішувати ще раз аналогічне, ніж перейшла б до завдання іншого типу.

28. Я працюю продуктивніше над завданням, коли переді мною ставлять завдання лише в загальних рисах, ніж коли мені конкретно вказують, що і як виконувати.

29. Якщо при виконанні важливої справи я допускаю помилку, то частіше я гублюся і впадаю у відчай, ніж швидко беру себе в руки і намагаюся виправити становище.

30. Мабуть я більше мрію про свої плани на майбутнє, ніж намагаюся їх реально здійснити.

ДОДАТОК К. ДІЛОВА ГРА «ВІДДІЛ КАДРІВ»

Мета: закріпити знання про механізми та прийоми ефективного спілкування, відпрацювати навички ведення ділових бесід та переговорів майбутніх фахівців.

Хід гри. Створюється комісія з підбору персоналу конкретної організаційної структури у складі директора та начальника відділу кадрів.

Комісії надається наступна інструкція: «Вашій організації (це може бути Одеське об'єднане управління Пенсійного фонду України Одеської області) терміново потрібна людина на посаду начальника відділу з питань призначення, перерахунку та виплати пенсій у Одеському районі. Даючи оголошення в ЗМІ про дану вакансію, Ви отримали резюме від 31 претендента. З них ви відібрали 5, котрим призначили співбесіду. Після проведення співбесіди з кожним окремо, Вам потрібно визначити, кого Ви запрошуєте на роботу, та пояснити свій вибір. Подумайте, яким чином ви будете обирати претендента, як повідомите йому гарну новину та як відмовите іншим?»

Далі підбираються 5 гравців, які будуть претендентами на співбесіду. Вони повинні подати, презентувати себе так, щоб саме їх взяли на роботу, використовуючи усі набуті навички з психології спілкування (прийоми ефективного спілкування та слухання, механізми вербального та невербального спілкування, уникнення психологічних бар'єрів).

Решта студентів, котрі не задіяні у грі, отримують завдання проаналізувати роботу комісії та особливості поведінки, спілкування претендентів.

Після завершення гри відбувається обговорення та аналіз поведінки усіх учасників ділової гри, вказуються позитивні та негативні аспекти.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ШИЛІНА НАТАЛІЯ ЄВГЕНІВНА

**Методичні вказівки щодо організації самостійної та дистанційної
роботи з дисципліни «Педагогіка та психологія»
для магістрів заочного відділення**

Редактор Л.А. Кодрул

Комп'ютерне макетування Н.Є. Шиліна

ДУІТЗ

65023, Одеса, Кузнечна, 1
Обсяг 3,1, електронна версія